

HORYZONTY BEZPIECZEŃSTWA

UNIWERSYTET OPOLSKI

Opole

Nr 13(4) 2018

ISSN 2543-6090

HORYZONTY BEZPIECZEŃSTWA

NR 13 (4) 2018

pod redakcją

Tomasza Dukiewicza

Opole 2018

Wydział Prawa i Administracji

Komitet Redakcyjny

Tomasz Dukiewicz (przewodniczący Polska), Vladan Holcner (Czechy),
Vojtech Jurčák (Słowacja), Kamila Kasperska-Kurzawa (Polska),
Rastislav Kazanský (Słowacja), Jan Mazal (Czechy),
Jacek Ryczyński (Polska), Henryk Spustek (Polska)

Redaktor Naczelny

Tomasz Dukiewicz

Redaktorzy Tematyczni

Tomasz Dukiewicz - Bezpieczeństwo publiczne
Kamila Kasperska - Zagrożenia bezpieczeństwa personalnego
Henryk Spustek - Aspekty inżynierii bezpieczeństwa

Stali Recenzenci

Radosław Antonów (Polska), Vasyl Gulay (Ukraina),
Zbyšek Korecki (Czechy), Jarosław Krzewicki (Włochy),
Andrzej Krzyszkowski (Polska), Ivan Majchút (Słowacja),
Zdzisław Polcikiewicz (Polska), Jaroslav Usiak (Słowacja)

Redakcja Techniczna i Językowa

Alicja Paluch

Projekt Okładki

Katarzyna Głowania

© Copyright by Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Opolski, Opole 2018

ISSN 2543-6090

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja elektroniczna

SPIS TREŚCI

Katarzyna Daniel	Przestępczość przeciwko wyborom i referendum w Polsce	7
Ksymena Matysek	Bezpieczeństwo energetyczne Polski w XXI wieku. Dywersyfikacja źródeł dostaw	27
Aleksandra Potaczało	Stan klęski żywiołowej – tryb i zakres ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności w Polsce	37
Daria Salata-Pałka	Ocena poziomu wiedzy politycznej młodzieży w ujęciu socjologicznym w latach 1996-2016 ...	47
Daria Salata-Pałka	Pozycja i zadania polskiej policji w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego	57

Contents

Katarzyna Daniel	Crime against elections and a referendum in Poland	7
Ksymena Matysek	Poland's energy security in the 21st century. Diversification sources of supply	27
Aleksandra Potaczało	The state of natural disaster - the mode and scope of restricting constitutional rights and freedoms in Poland	37
Daria Salata-Pałka	Assessment of the level of political knowledge of young people in sociological terms in the years 1996-2016	47
Daria Salata-Pałka	Position and tasks of the polish police in the system of internal and international security ..	57

*Katarzyna Daniel*¹

Przestępczość przeciwko wyborom i referendum w Polsce zgodnie kolei

Streszczenie

Przestępczość przeciwko wyborom i referendum w Polsce jest problemem rzadko podejmowanym w literaturze podmiotu. Celem niniejszego artykułu jest znalezienie odpowiedzi na trzy kluczowe pytania: Na jakim poziomie kształtuje się przestępczość przeciwko wyborom i referendum w Polsce w stosunku do pozostałych rodzajów przestępstw? Jaki wymiar kary za popełnienie przestępstw przeciwko wyborom i referendum jest najczęściej stosowany? Jak przedstawia się statystyka dotycząca przestępstw stwierdzonych w stosunku do wyroków skazujących? W artykule scharakteryzowano pokrótce rolę wyborów i referendum w demokratycznym państwie prawa. Wskazano na podstawowe regulacje prawne dotyczące przestępczości przeciwko wyborom i referendum w Polsce. Zaprezentowano również skalę przestępczości w latach 1999-2016 oraz zjawisko przestępczości nieletnich. Następnie scharakteryzowano kolejno każdy rodzaj przestępstwa przeciwko wyborom i referendum, ze wskazaniem na rodzaj i wymiar kary stosowany najczęściej przez sądy polskie w latach 2008-2016, a więc: fałszowanie dokumentów wyborczych (art. 248 k.k.), przeszkadzanie w wyborach (art. 249 k.k.), nakłanianie do głosowania (art. 250 i 250a k.k.) oraz naruszenie tajności głosowania (art. 251 k.k.). Zaprezentowano również porównanie rodzaju wymierzonej kary w zależności od popełnionego przestępstwa. W końcowej części przedstawiono podsumowanie i wnioski.

Słowa kluczowe: przestępczość, skazani, nieletni, wybory, referendum, Polska

¹ Doktorantka, kierunek *nauki o polityce*
Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk Społecznych

Wstęp

Jedną z cech, charakteryzującą demokratyczne państwo prawa, jest wybieranie władzy przez naród w wyborach powszechnych, równych, tajnych i bezpośrednich. Wybory są składnikiem demokracji przedstawicielskiej i wynikają z zasady suwerenności narodu². Wybory w ujęciu politologicznym pojmowane są jako metoda, która służy wyłonieniu spośród kandydatów osób mających piastować określone stanowiska lub urzędy. Według autorki niniejszego artykułu istotę najlepiej oddaje stwierdzenie, że (...) *W praktyce wybory są niczym innym, jak formą zbiorowej decyzji podjętej przez określoną wspólnotę polityczną co do układu rywalizujących powiązań między partiami tworzącymi parlamentarny system partyjny, zdeterminowaną m. in. samym faktem zaistnienia partii na arenie parlamentarnej oraz jej siłą polityczną, która uwarunkowana jest w znacznym stopniu przez rozmiar zdobytej reprezentacji (...)*³. Można wskazać różne funkcje wyborów, w zależności od reżimu politycznego. Dla przykładu – wybory mogą stanowić: praktyczną realizację zasady suwerenności ludu; ochronę obywateli przed arbitralnością władzy; czy mechanizm adaptacji systemu politycznego do zmiennej rzeczywistości społecznej⁴. Z kolei zgodnie z definicją leksykonu politologii, referendum jest formą demokracji bezpośredniej umożliwiającą obywatelom udział w podejmowaniu decyzji wiążących. Wyróżnia się 12 rodzajów referendum, w zależności od obranego kryterium: obligatoryjne, fakultatywne, ratyfikacyjne, konsultacyjne, konstytucyjne, opiniodawcze, ogólnokrajowe, lokalne, kontrolowane, niekontrolowane, prohegemoniczne oraz antyhegemoniczne⁵. Funkcja legitymizacyjna, która pozwala na uzyskanie poparcia członków zbiorowego podmiotu jakim jest suweren, wobec proponowanego rozwiązania, jest podstawową funkcją referendum. Z funkcją legitymizacyjną związana jest ściśle frekwencja, ponieważ im wyższa, tym mocniejsze jest umocowanie rozstrzygnięcia podjętego w głosowaniu. Z referendum wiążą się ponadto dwie funkcje: integracyjna (możliwość skupienia obywateli wokół konkretnych wartości wyznawanych wspólnie) oraz edukacyjna (możliwość pozyskania lub wzbogacenia przez obywateli wiedzy o problemie rozstrzyganym w referendum)⁶.

² M. Szewczyk, A. Plich, Przepisy przeciwko wyborom i referendum, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 212-277d, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 435.

³ A. Antoszewski, R. Herbut (red.), Leksykon politologii, ATLA 2, Wrocław 2002, s. 499.

⁴ A. Sokala, B. Michalak, P. Uziębło, Leksykon prawa wyborczego i referendalnego oraz systemów wyborczych, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 61.

⁵ Szerzej: A. Antoszewski, R. Herbut (red.), Leksykon... op.cit., s. 375-376.

⁶ A. Sokala, B. Michalak, P. Uziębło, Leksykon prawa wyborczego... op.cit., s. 60-61.

W literaturze przedmiotu istnieją tezy doszukujące się genezy przestępczości przeciwko wyborom już w starożytnym Rzymie, kiedy to nadużycia przybierały postać różnorodnych przekupstw. Jednakowoż pojawienie się procesu wyborczego w monarchiach konstytucyjnych datuje się na XIX wiek, a więc dopiero w tym czasie mogły pojawić się pierwsze konstrukcje prawne poszczególnych rodzajów przestępstw wyborczych⁷. Obecnie w Polsce zachowania niezgodne z prawem, wymierzone przeciwko wyborom i referendum, zostały skonkretyzowane w rozdziale XXXI, art. 248-251 kodeksu karnego⁸. Popełnienie przestępstwa wyborczego wychodzi również poza ramy kodeksu karnego, ponieważ w konsekwencji może zadecydować o ważności wyborów⁹. Przy stwierdzeniu, czy popełniono przestępstwo wskazane w przepisach kodeksu karnego, niezbędne jest korzystanie z przepisów prawa wyborczego, a mianowicie kodeksu wyborczego (dział IX)¹⁰, ustawy o referendum ogólnokrajowym (rozdział XI)¹¹ oraz ustawy o referendum lokalnym (rozdział 9)¹². Wszystkie przestępstwa wskazane w rozdziale XXXI kodeksu karnego stanowią występki ścigane z urzędu z oskarżenia publicznego¹³. Przepisy wskazanych artykułów chronią dobro jakim jest zasada demokratycznego państwa prawnego wywodząca się z art. 2 Konstytucji RP¹⁴. Realizacji tej zasady służy prawo wyborcze, pojmowane w aspekcie ogólnonarodowym, a także indywidualnym. Pierwszy z nich dotyczy rzetelnego i prawidłowego przeprowadzania wyborów i referendów, a więc zgodnego z przepisami ordynacji wyborczych, czy regulaminów komisji wyborczych. Z kolei drugi z nich związany jest z prawem obywateli do realizacji ich prawa wyborczego (czynnego i biernego) w sposób rzetelny, prawidłowy, zgodny z prawem i zasadami demokracji¹⁵. W literaturze przedmiotu pojawiają się także opinie traktujące rodzajowe dobro chronione jako wyborcze prawa obywatelskie oraz interes społeczny, które realizowane są poprzez rzetelne i zgodne z zasadami demokracji przeprowadzanie wyborów i referendum¹⁶.

⁷ E. M. Guzik-Makaruk, E. Wojewoda, Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – wybrane aspekty prawno-karne i kryminologiczne, *Białostockie Studia Prawnicze*, Z. 20/A, 2016, s. 163. Szerzej: J. Juchniewicz, P. Palka, Ewolucja kryminalizacji zachowań przeciwko wyborom, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, Nr 3, 2011, s. 89-108.

⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. z 2018 r., poz. 2077.

⁹ R. Hałas, Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum, [w:] Kodeks karny. Komentarz, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), C. H. Beck, Warszawa 2018, s. 1212.

¹⁰ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy, Dz. U. 2011 r., Nr 21, poz. 112, art. 494-516.

¹¹ Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym, Dz. U. z 2003 r., Nr 57, poz. 507, art. 80-88.

¹² Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym, Dz. U. z 2018 r., poz. 1579, art. 68-74.

¹³ R. Hałas, Przestępstwa przeciwko wyborom... op.cit., s. 1213.

¹⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 2009 r., Nr 114, poz. 946.

¹⁵ R. Hałas, Przestępstwa przeciwko wyborom... op.cit., s. 1212.

¹⁶ A. Marek, Kodeks karny. Komentarz, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 539.

1. Skala przestępczości przeciwko wyborom i referendum w Polsce w latach 1999-2017

Damian Wąsik wśród przyczyn przestępczości wyborczej wyodrębnia: partykularyzm polityczny, przekonania światopoglądowe i polityczne, deformację wzorców zachowań politycznych, niską świadomość prawną obywateli, wypaczone postrzeganie praw wyborczych, sytuację ekonomiczną uczestników wyborów, czy brak doświadczeń w korzystaniu z praw wyborczych, bądź brak tradycji głosowania¹⁷. W 2016 r. stwierdzono ogółem 757.374 przestępstw¹⁸, a w tym 254 to czyny zabronione przeciwko wyborom i referendum, co stanowi zaledwie 0,034% wszystkich przestępstw stwierdzonych. W latach 1999-2016 stwierdzono łącznie 1.645 przestępstw przeciwko wyborom i referendum, natomiast wszczęto 1.482 postępowania karne. Najwięcej przestępstw stwierdzono w 2016 r. – 254 (a wszczęto zaledwie 29 postępowań), natomiast najmniej w 2000 r. (jedynie 8).

Z kolei najwięcej postępowań wszczęto w roku 2006 - 241, a najmniej w 999 – 19. Biorąc pod uwagę okres lat 1999-2016 oraz rodzaj popełnionego czynu zabronionego, najwięcej przestępstw popełniono z art. 248 k.k., czyli fałszowanie dokumentów wyborczych – 1.053, natomiast najmniej z art. 250 k.k., a więc naruszenie swobody głosowania - 11 (tabela 1)¹⁹.

1.1. Przestępczość nieletnich

Wymiar Sprawiedliwości prowadzi również statystykę dotyczącą przestępczości nieletnich. W latach 2003-2016 popełnili oni łącznie 11 przestępstw przeciwko wyborom i referendum, z czego 9 popełnili chłopcy (tabela 2). Patrząc na problem z perspektywy obiektywnej, uważa się że jest to minimalny odsetek zdemoralizowanej młodzieży i nie należy podnosić alarmu. Z drugiej jednak strony każdy przykład zachowania niezgodnego z prawem może zachęcać innych nieletnich do podobnych zachowań lub przełożyć się na popełnianie przestępstw w życiu dorosłym, więc nie należy ich lekceważyć.

¹⁷ D. Wąsik, *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – aspekty karnomaterialne, procesowe i kryminologiczne*, Volumina.pl Daniel Krzanowski, Olsztyn 2012, s. 356.

¹⁸ B. Gorczyca (red.), *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2017, stat.gov.pl [dostęp: 16.01.2019 r.], s. 148.

¹⁹ O specyfice postępowania karnego prowadzonego w sprawach o przestępstwa wyborcze pisze obszernie D. Wąsik, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 247-354.

Tabela 1. Liczba przestępstw stwierdzonych oraz postępowań wszczętych z art. 248-251 k.k. w latach 1999-2016

Rok	art. 248 k.k.		art. 249 k.k.		art. 250 k.k.		art. 250a k.k.		art. 251 k.k.		Suma	Suma
	PS	PW	PS	PW	PS	PW	PS	PW	PS	PW	PS	PW
1999	34	19	1	0	0	1	-	-	1	0	36	19
2000	6	22	2	4	0	4	-	-	0	4	8	34
2001	6	23	6	9	0	5	-	-	3	0	15	37
2001	10	64	8	19	0	1	-	-	1	0	19	84
2003	29	56	11	8	1	9	0	4	3	1	44	78
2004	161	23	2	3	2	5	4	4	1	3	170	38
2005	21	46	4	5	0	9	5	7	6	3	36	70
2006	28	84	8	19	0	71	18	62	6	5	60	241
2007	60	69	7	13	1	27	99	20	4	5	171	134
2008	45	12	0	1	0	7	18	4	4	1	67	25
2009	87	12	0	2	0	4	0	2	0	1	87	21
2010	40	69	4	14	4	6	18	57	0	1	66	147
2011	40	71	5	9	2	3	157	34	0	3	204	120
2012	72	33	1	1	0	1	35	9	0	0	108	40
2013	17	13	0	0	0	2	16	5	0	1	33	21
2014	37	95	0	11	1	7	5	62	0	1	43	176
2015	102	115	6	10	0	6	100	39	0	3	208	173
2016	258	21	0	3	0	0	6	5	0	0	254	29
Suma	1.053	847	65	121	11	168	481	314	29	32	1.645	1.482

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.statystyka.policja.pl/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

Tabela 2. Prawomocne orzeczenia wobec nieletnich za przestępstwa przeciwko wyborom i referendum

Rok	Art. 248 k.k.		Art. 249 k.k.		Ogółem
	Dziewczęta	Chłopcy	Dziewczęta	Chłopcy	
2003	0	1	0	0	1
2004	0	1	0	0	1
2006	0	0	0	4	4
2007	0	1	0	0	1
2010	0	1	0	0	1
2011	1	0	0	0	1
2013	1	1	0	0	2
Suma	2	5	0	4	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

2. Fałszowanie dokumentów wyborczych (art. 248 k.k.)

Dobrem chronionym w art. 248 k.k.²⁰ jest legalność głosowania, która gwarantuje prawidłowy przebieg wyborów zarówno do Sejmu, Senatu, jak i wyborów wójta, burmistrza, prezydenta miasta, referendum, wyborów do samorządu terytorialnego oraz wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej²¹. Ochrona prawnokarna obejmuje również wybory do Parlamentu Europejskiego²². Przedmiotem ochrony może tu być również prawidłowość dokumentowania wszelkich czynności wyborczych i referendalnych²³. Podmiotem przestępstwa jest każdy (indywidualność co do czynu) zaangażowany w czynności związane z przeprowadzaniem referendum lub wyborów oraz pełni funkcje umożliwiające realizację znamion czynu zabronionego (może być to członek komisji wyborczej, bądź osoba prowadząca rejestr wyborców)²⁴. Możliwe jest wystąpienie nadużyć na każdym etapie procesu wyborczego. Za karalne uznaje się niszczenie, ukrywanie, uszkodzanie, przerabianie, podrabianie protokołów lub innych dokumentów. Karalne jest również odstępowanie niewykorzystanej karty do głosowania, bądź pozyskiwanie wskazanej karty od innej osoby, przed zakończeniem głosowania²⁵. Przestępstwo może być popełnione tylko z winy umyślnej²⁶.

Przestępstwo z art. 248 jest wielowymiarowe i może być popełnione, w zależności od punktu:

- poprzez zaniechanie (pominięcie) i działanie (wpisanie), czego skutkiem jest sporządzenie fałszywej listy – charakter materialny (pkt. 1);

²⁰ Zgodnie z obecnymi zapisami art. 248 kodeksu karnego *Kto w związku z wyborami do Sejmu, do Senatu, wyborem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wyborami do Parlamentu Europejskiego, wyborami organów samorządu terytorialnego lub referendum: 1) sporządza listę kandydujących lub głosujących, z pominięciem uprawnionych lub wpisaniem nieuprawnionych, 2) używa podstępu celem nieprawidłowego sporządzenia listy kandydujących lub głosujących, protokołów lub innych dokumentów wyborczych albo referendalnych, 3) niszczy, uszkodza, ukrywa, przerabia lub podrabia protokoły lub inne dokumenty wyborcze albo referendalne, 4) dopuszcza się nadużycia lub dopuszcza do nadużycia przy przyjmowaniu lub obliczaniu głosów, 5) odstępuje innej osobie przed zakończeniem głosowania niewykorzystaną kartę do głosowania lub pozyskuje od innej osoby w celu wykorzystania w głosowaniu niewykorzystaną kartę do głosowania, 6) dopuszcza się nadużycia w sporządzaniu list z podpisami obywateli zgłaszających kandydatów w wyborach lub inicjujących referendum – podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.* Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny... op.cit., art. 248.

²¹ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1213.

²² I. Zgoliński, *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum*, [w:] W. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 1150.

²³ M. Szewczyk, A. Plich, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 443.

²⁴ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 214. Szerzej o podpisach na listach wyborczych opisuje: S. Kowalski, *Karnoprawna ochrona wykazu podpisów wyborców w wyborach samorządowych*, *Prokuratura i Prawo*, Nr 9, 2014, s. 70-83.

²⁵ J. Piskorski, *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, tom II. Komentarz art. 222-316*, C. H. Beck, Warszawa 2013, s. 256-257.

²⁶ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1214.

- poprzez zaniechanie (dopuszcza do) i działanie (dopuszcza się), o charakterze formalnym (pkt. 2, pkt. 4, pkt. 6);
- jedynie poprzez działanie, o charakterze materialnym (pkt. 3);
- jedynie poprzez działanie, o charakterze formalnym (pkt. 5)²⁷.

Grzegorz Pieszko uważa, że (...) *Zagrożenie fałszerstwami dokumentów publicznych, w szczególności poświadczających tożsamość obywateli danego państwa (dokumenty personalne), (...) ma wpływ nie tylko na pojedyncze osoby, ale także na całe systemy państwowe, urastając do miana jednego z najpoważniejszych problemów współczesnego świata (...)*²⁸. Wśród znamion z art. 248 najczęściej spotykane jest fałszerstwo wyborcze, które może polegać na wpisywaniu osób nieuprawnionych na listy wyborcze, bądź celowym pomijaniu niektórych wyborców na owych listach. Przesłęstwo to może się również charakteryzować fałszowaniem wyników poprzez niszczenie części kartek z oddanymi głosami, nieprawidłowe obliczanie głosów, czy inne nadużycia przy obliczaniu lub przyjmowaniu głosów. Za popełnienie przestęstwa uznaje się każdy przypadek (nawet odosobniony) wpisania osoby, która jest nieuprawniona, do gminnego rejestru wyborców. Nadużyciem w trakcie sporządzania list z podpisami obywateli, którzy zgłaszają kandydatów lub inicjują referendum, jest dla przykładu fałszowanie podpisów obywateli zgłaszających kandydatów. Innym przykładem nadużycia jest udzielanie przez wyborców poparcia, polegającego na składaniu podpisów na wykazie, który co prawda zawiera nazwę komitetu wyborczego, lecz nie wskazuje na imię i nazwisko kandydata. Za popełnienie przestęstwa polegającego na fałszowaniu dokumentów wyborczych w latach 2008-2017 sądy w Polsce najczęściej wymierzały karę 6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu (35 orzeczeń), natomiast najrzadziej karę grzywny w wysokości 801-1.000 zł (1 orzeczenie), a także 2.001 – 5.000 zł (1 orzeczenie). Równie rzadko stosowano karę pozbawienia wolności w najmniejszym wymiarze – 1 miesiąc w zawieszeniu (1 wyrok) oraz w największym wymiarze – 2 lata w zawieszeniu (1 wyrok). Odnotowano także po 1 przypadku zastosowania bezwzględnej kary pozbawienia wolności w wymiarze 6 miesięcy oraz powyżej 1 roku do lat 2. W latach 2008-2017 zastosowano łącznie 5 kar – prace na cele publiczne, 29 kar grzywny samostnej, 6 kar ograniczenia wolności oraz 92 kary pozbawienia wolności, a w tym jedynie 2 kary bezwzględne (tabela 3).

²⁷ I. Zgoliński, *Przesłęstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1151-1152.

²⁸ G. Pieszko, *Spółeczno-prawne aspekty penalizacji fałszowania dokumentów*, *Studia prawnoustrojowe*, nr 29, 2015, s. 173.

Tabela 3. Liczba osób prawomocnie skazanych z oskarżenia publicznego z art. 248 k.k. według rodzaju i wymiaru kary

Rodzaj i wymiar kary		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Suma
Praca na cele publiczne		1	1	0	1	0	0	0	2	0	0	5
Grzywna samoistna	301-500 zł	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	3
	501-800 zł	0	0	3	1	1	0	2	0	1	1	9
	801-1000 zł	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	1001-1500 zł	0	0	0	3	0	0	0	0	1	0	4
	1501-2000 zł	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	4
	2001-5000 zł	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	ponad 5000 zł	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
Ograniczenie wolności	1- 3 m-cy	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	3
	7-12 m-cy	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	3
Pozbawienie wolności	1 m-c w zawieszeniu	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	3 m-ce w zawieszeniu	1	1	2	1	2	1	1	0	0	0	9
	4-5 m-cy w zawieszeniu	2	3	2	2	0	0	0	0	0	0	9
	6 m-cy	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	6 m-cy w zawieszeniu	1	16	13	1	0	1	0	2	1	0	35
	7-11 m-cy w zawieszeniu	6	2	7	0	0	2	0	1	0	0	18
	1 rok w zawieszeniu	1	6	1	1	1	0	0	0	0	0	10
	powyżej 1 roku do lat 2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	powyżej 1 roku do lat 2 w zawieszeniu	2	3	1	1	0	0	0	0	0	0	7
2 lata w zawieszeniu	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

Polskie sądy, obok kary pozbawienia wolności za fałszowanie dokumentów wyborczych, stosowały karę dodatkową w postaci grzywny. W latach 2008-2017 orzeczono 77 kar dodatkowych tego typu. Jedynie 15 wyroków skazujących sprawców na karę pozbawienia wolności nie zawierało kary dodatkowej. Najczęściej stosowanym wymiarem kary dodatkowej była grzywna w kwocie 301-500 zł (34 przypadki), rzadziej w kwocie 501-800 zł, natomiast najrzadziej w wyższych wysokościach 1.001-1.500 zł lub ponad 5.000 zł w zawieszeniu (tabela 4).

Tabela 4. Grzywna obok kary pozbawienia wolności w latach 2008-2017 wobec prawomocnie skazanych z oskarżenia publicznego z art. 248 k.k.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Suma
201-300 zł w zawieszeniu	1	2	2	1	0	0	0	1	0	0	7
301-500 zł w zawieszeniu	3	15	12	2	1	0	1	0	0	0	34
501-800 zł w zawieszeniu	5	8	5	1	0	0	0	1	1	0	21
801-1000 zł w zawieszeniu	1	2	2	1	0	1	0	0	0	1	8
1001-1500 zł	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
1001-1500 zł w zawieszeniu	2	2	0	0	1	0	0	0	0	0	5
Ponad 5000 zł w zawieszeniu	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Suma	13	29	21	5	2	2	1	2	1	1	

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

3. Przeszkadzanie w wyborach (art. 249 k.k.)

Przepis art. 249 k.k.²⁹ chroni indywidualne dobro jakim jest swobodne wykonywanie praw wyborczych, a także swobodę głosowania oraz wolny od wszelkich bezprawnych nacisków przebieg referendów lub wyborów. Za poboczne dobro chronione uznawana jest także wolność i nietykalność cielesna³⁰. Za podmiot przestępstwa uznaje się każdą osobę, która stosuje sposób przeszkadzania w realizacji praw wyborczych określony w przepisie³¹. Za czynność sprawczą uznaje się przeszkadzanie (utrudnienie, uniemożliwienie) przez stosowanie przemocy, podstęp, groźby karalnej w: odbyciu zgromadzenia przedwyborczego, dokonaniu aktu wyboru, wykonaniu biernego oraz czynnego prawa wyborczego, obliczaniu głosów, czy sporządzaniu dokumentów wyborczych³². Zachowanie sprawcy ma charakter działania, a przestępstwo jest formalne (dokonuje się wówczas, gdy sprawca podejmuje zachowania, które przeszkadzają realizacji praw wyborczych)³³. Sposób działania sprawcy wyklucza zamiar ewentualny po-

²⁹ Zgodnie z aktualnymi zapisami art. 249 Kodeksu karnego *Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem przeszkadza: 1) odbyciu zgromadzenia poprzedzającego głosowanie, 2) swobodnemu wykonywaniu prawa do kandydowania lub głosowania, 3) głosowaniu lub obliczaniu głosów, 4) sporządzaniu protokołów lub innych dokumentów wyborczych albo referendalnych, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.* Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny... op.cit., art. 249.

³⁰ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1215.

³¹ J. Piskorski, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 261.

³² I. Zgoliński, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1153.

³³ M. Szewczyk, A. Plich, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 455.

pełnienia przestępstwa³⁴. Ściganie następuje z oskarżenia publicznego³⁵. W latach 2008-2017 skazano zaledwie 8 osób za przestępstwo polegające na przeszkadzaniu w wyborach. Wymierzono 1 karę grzywny samoistnej w wysokości 1.001-1.500 zł oraz 7 kar pozbawienia wolności w zawieszeniu, przy czym najdłuższy wymiar kary to 1 rok, a najkrótszy to 3 miesiące. Sędziowie sądów powszechnych w Polsce, w latach 2008-2017, jedynie 3 razy zdecydowali o zastosowaniu kary dodatkowej do kary pozbawienia wolności, w postaci grzywny w zawieszeniu w przedziale odpowiednio 501-800 zł, 1.501-2.000 zł oraz 2.001-5.000 zł (tabela 5). Żaden sąd nie wymierzył najwyższego możliwego wymiaru kary w postaci 5 lat pozbawienia wolności.

Tabela 5. Liczba osób prawomocnie skazanych z oskarżenia publicznego z art. 249 k.k. według rodzaju i wymiaru kary

Rodzaj i wymiar kary		2008	2010	2012	2015	Suma
Grzywna samoistna	1001 - 1500 zł	0	0	0	1	1
Pozbawienie wolności	3 m-ce w zawieszeniu	1	0	1	0	2
	6 m-cy w zawieszeniu	0	1	1	0	2
	7-11 m-cy w zawieszeniu	2	0	0	0	2
	1 rok w zawieszeniu	0	0	1	0	1
Grzywna obok kary pozbawienia wolności w zawieszeniu	501-800 zł w zawieszeniu	0	0	1	0	1
	1501-2000 zł w zawieszeniu	1	0	0	0	1
	2001-5000 zł w zawieszeniu	0	0	1	0	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

4. Naruszenie swobody głosowania (art. 250 k.k.)

W artykule 250 k.k.³⁶ dobrem chronionym jest przede wszystkim szczerłość obiektywna głosowania, natomiast pobocznym bezpieczeństwo, czy wolność i nietykalność cielesna osób mających czynne prawo wyborcze³⁷. Jest to przestępstwo o charakterze powszechnym i formalnym. Czynność sprawcza charakteryzuje się: wywieraniem wpływu na sposób gło-

³⁴ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1215.

³⁵ I. Zgoliński, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1154.

³⁶ Obecnie art. 250 kodeksu karnego stanowi *Kto, przemocą, groźbą bezprawną lub przez nadużycie stosunku zależności, wywiera wpływ na sposób głosowania osoby uprawnionej albo zmusza ją do głosowania lub powstrzymuje od głosowania, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5*. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny... op.cit., art. 250.

³⁷ M. Szewczyk, A. Plich, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 461.

wania, zmuszaniem osoby uprawnionej do udziału w głosowaniu, a także zmuszaniem tejże osoby do powstrzymania się od głosowania poprzez stosowanie groźby bezprawnej, przemocy lub nadużycie stosunku zależności³⁸. Należy podkreślić, że wywieranie wpływu na zachowanie się wyborców stanowi istotę wyborów i jest dozwolone. Zakazane jest natomiast wywieranie owego wpływu przy pomocy groźby, przemocy i stosunku zależności³⁹. W literaturze przedmiotu pojawia się również pogląd, zgodnie z którym zachowanie sprawcy może przejawiać się zastosowaniem przemocy pośredniej⁴⁰ (np. odebranie wózka inwalidzkiego osobie niepełnosprawnej, czy zatrzymanie samochodu osoby zamierzającej oddać głos). Dla wypełnienia znamion czynu zabronionego istotne jest, aby zapowiedź groźby dotarła do jej adresata (osoby, na którą zamierza się wywrzeć wpływ). Groźba może więc być skierowana za pośrednictwem osoby trzeciej⁴¹. Przystępstwo, z uwagi na sposób działania sprawcy, można popełnić jedynie z zamiarem bezpośrednim, z winy umyślnej⁴². W latach 1999-2016 stwierdzono 11 tego typu przestępstw, wszczęto 168 postępowań (patrz tabela 1), lecz nie skazano prawomocnie żadnej osoby.

5. Nakłanianie do głosowania (art. 250a k.k.)

Wśród dobra chronionego przepisami art. 250a k.k.⁴³ wskazuje się: prawidłowy przebieg wyborów, swobodę głosowania, czy obiektywną szczerść głosowania, a więc zgodną z rzeczywistą wolą wyborcy⁴⁴. Zabronione jest tzw. kupowanie głosów, zarówno w przypadku gdy inicjatorem jest wyborca, jak i osoba udzielająca korzyści. Przystępstwo z §1 może popełnić jedynie osoba uprawniona do głosowania (indywidualnie), natomiast czyn opisany w §2 ma charakter powszechny⁴⁵. Sprzedajność wyborcza charakteryzuje się przyjmowaniem korzyści majątkowej, bądź osobistej lub

³⁸ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1216.

³⁹ I. Zgoliński, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1155.

⁴⁰ J. Piskorski, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 270.

⁴¹ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1216.

⁴² M. Szewczyk, A. Plich, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 464.

⁴³ Postanowienia art. 250 a k.k. stanowią §1. *Kto, będąc uprawniony do głosowania, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo takiej korzyści żąda za głosowanie w określony sposób, podlega pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. §2. Tej samej karze podlega, kto udziela korzyści majątkowej lub osobistej osobie uprawnionej do głosowania, aby skłonić ją do głosowania w określony sposób lub za głosowanie w określony sposób. §3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w §1 lub 2 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. §4. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w §1 albo w §3 w związku z §1 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może odstąpić od jej wymierzenia.* Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny... op.cit., art. 250a.

⁴⁴ M. Szewczyk, A. Plich, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 468-469.

⁴⁵ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1217.

jej żądaniu w zamian za głosowanie w umówiony sposób. Sprzedajność wyborcza może mieć również charakter odmienny, kiedy głosujący odda głos w sposób inny niż wcześniej umówiony, co sprawia że przestępstwo ma charakter formalny⁴⁶. Zakaz obejmuje oddanie głosu określonej treści lub głosu nieważnego, wolno natomiast informować o uczestnictwie lub absencji podczas wyborów/referendum⁴⁷. Z kolei istotą przekupstwa wyborczego jest udzielanie korzyści w zamian za głosowanie w konkretny sposób (nie dotyczy to udzielenia jedynie obietnicy korzyści). Przekupstwo musi być skierowane do osoby posiadającej prawo do głosowania, a w przypadku osób bez takowych uprawnień przestępstwo kwalifikowane jest jako nieudolne. Przekupstwo jest przestępstwem formalnym i może być popełnione wyłącznie z winy umyślnej, w zamiarze bezpośrednim (sprawca udzielający korzyści oczekuje, że wyborca odda głos w sposób wcześniej ustalony)⁴⁸. Przekupstwo może prowadzić do dalszych patologii i psucia jakości życia publicznego, co kłóci się z zasadą demokratycznego państwa prawa⁴⁹. Wszystkie czyny wskazane w art. 250a ścigane są z oskarżenia publicznego⁵⁰. W latach 2008-2017 skazano 49 osób na prace na cele publiczne za przestępstwo wpływania na sposób głosowania, choć najczęstszym wymiarem kary były 3 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu (57 orzeczeń) lub 6 miesięcy w zawieszeniu (57 orzeczeń). Za popełnienie wskazanego przestępstwa stosowano w zasadzie cały wachlarz kar – od najniższej kary grzywny w wysokości 100 zł do najwyższej przekraczającej 5.000 zł, przez kary ograniczenia wolności, do bezwzględnej kary pozbawienia wolności, bądź pozbawienia wolności w zawieszeniu (tabela 6).

⁴⁶ I. Zgoliński, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1157.

⁴⁷ R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1217.

⁴⁸ M. Szewczyk, A. Plich, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op. cit., s. 471-472.

⁴⁹ J. Piskorski, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 275.

⁵⁰ I. Zgoliński, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1158.

Tabela 6. Liczba osób prawomocnie skazanych z oskarżenia publicznego z art. 250a k.k. według rodzaju i wymiaru kary

Rodzaj i wymiar kary	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Suma	
Praca na cele publiczne	4	0	6	20	6	3	0	7	3	0	49	
Grzywna samoistna	Do 100 zł	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	
	101-200 zł	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
	201-300 zł	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	
	301-500 zł w zawieszeniu	0	0	0	0	7	0	0	0	0	7	
	301-500 zł	0	0	0	0	0	0	0	2	1	3	
	501-800 zł	0	0	0	2	1	0	0	2	0	5	
	801-1000 zł	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
	1001-1500 zł	0	0	0	0	0	0	8	1	0	9	
	1501-2000 zł	0	0	0	0	3	0	0	0	1	1	
	2001-5000 zł	1	1	0	1	0	0	0	1	1	0	5
ponad 5000 zł	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	3	
Ograniczenie wolności	1-3 m-cy	0	0	0	6	2	0	3	2	0	13	
	4-6 m-cy	3	0	0	5	3	3	1	0	0	15	
	4-6 m-cy w zawieszeniu	1	0	0	6	1	0	0	0	0	8	
	7-12 m-cy	0	0	0	3	0	0	3	1	0	7	
Pozbawienie wolności	1 m-c	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	
	2 m-ce w zawieszeniu	0	0	0	3	0	0	0	0	0	3	
	3 m-ce w zawieszeniu	0	5	0	22	3	6	1	3	10	7	57
	4-5 m-cy w zawieszeniu	10	0	0	6	6	2	1	14	5	0	44
	6 m-cy	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	6 m-cy w zawieszeniu	4	5	1	12	7	3	9	8	6	2	57
	7-11 m-cy	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	3
	7-11 m-cy w zawieszeniu	0	1	1	4	0	1	1	2	0	0	10
	1 rok w zawieszeniu	1	2	0	4	0	0	1	2	1	0	11
	1 rok	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	powyżej 1 roku do lat 2 w zawieszeniu	1	0	0	3	0	0	0	2	1	3	10
2 lata w zawieszeniu	0	0	0	1	0	0	0	1	2	0	4	

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

W latach 2008-2017 wymierzono 58 kar grzywny obok kary pozbawienia wolności, a więc co czwarty skazany, oprócz odsiedzenia wyroku w zakładzie penitencjarnym, zobowiązany był do uiszczenia dodatkowej kwoty pieniężnej. Wysokość dodatkowej kary grzywny uzależniona była od wielu czynników, niemniej jednak najczęściej wynosiła ona od 301 do 500 zł (19 wyroków), a najrzadziej 101-200 zł (1 wyrok), 1.001-5.000 zł (1 wyrok) oraz ponad 5.000 zł (1 wyrok), co obrazuje tabela 7.

Tabela 7. Grzywna obok kary pozbawienia wolności wobec osób prawomocnie skazanych z oskarżenia publicznego z art. 250a k.k. w latach 2008-2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Suma
Do 100 zł	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	4
101-200 zł	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
201-300 zł w zawieszeniu	0	1	0	3	0	0	0	2	1	0	6
301-500 zł w zawieszeniu	3	1	0	1	2	0	6	3	1	2	19
501-800 zł w zawieszeniu	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	3
801-1000 zł w zawieszeniu	0	1	2	3	0	1	0	0	0	0	7
1001-1500 zł w zawieszeniu	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
1501-2000 zł w zawieszeniu	1	0	0	2	0	1	0	2	0	1	7
2001-5000 zł w zawieszeniu	0	2	0	2	0	0	0	1	2	1	8
Ponad 5000 zł w zawieszeniu	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Ponad 5000 zł	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Suma	4	2	2	14	3	2	6	13	4	5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

6. Naruszenie tajności głosowania (art. 251 k.k.)

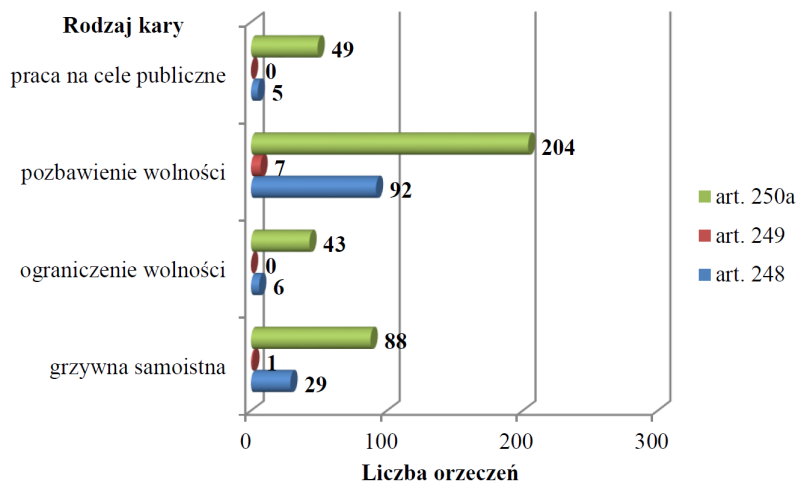
Dobrem chronionym w art. 251 k.k.⁵¹ jest zasada tajności głosowania, zarówno w wyborach, jak i referendum. Osoba głosująca ma mieć możliwość podjęcia decyzji wolnej od presji ze strony innych osób⁵². Podmiotem przestępstwa może być zarówno członek komisji wyborczej, jak również inna osoba głosująca. Czynność sprawczą stanowi zapoznanie się

⁵¹ Kodeks karny w art. 251 stanowi *Kto, naruszając przepisy o tajności głosowania, wbrew woli głosującego zapoznaje się z treścią jego głosu, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2*. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny... op.cit., art. 251.

⁵² R. Hałas, *Przestępstwa przeciwko wyborom...* op.cit., s. 1218.

z treścią głosu, co jest wbrew woli osoby głosującej i przepisom o tajności głosowania⁵³. W przypadku wyrażenia przez głosującego zgody na zapoznanie się z treścią oddanego przez siebie głosu np. już po jego oddaniu, nie ma mowy o popełnieniu przestępstwa⁵⁴. Przestępstwo można popełnić przez działanie lub zaniechanie. Ma ono charakter materialny, a zatem jego dokonanie następuje w momencie, kiedy sprawca zapozna się z treścią głosu⁵⁵. Przestępstwo można popełnić tylko z winy umyślnej⁵⁶, głównie z zamiarem bezpośrednim⁵⁷. Przestępstwo ścigane jest z oskarżenia publicznego⁵⁸. W latach 1999-2016 stwierdzono 29 przestępstw, wszczęto 32 postępowania (patrz tabela 1), lecz nie odnotowano żadnego wyroku skazującego za popełnienie tego czynu.

Sądy powszechne za przestępstwa przeciwko wyborom i referendum wymierzały zróżnicowany wymiar kary. Najmniej kar w latach 2008-2017 (jedynie 8) zastosowano wobec przestępców skazanych z art. 249 k.k. (przeszkadzanie w wyborach), kolejno 132 kary wobec fałszerzy dokumentów wyborczych, natomiast najwięcej w stosunku do osób wpływających na sposób głosowania – aż 384 wyroki skazujące (wykres 1).

Wykres 1. Rodzaj kary wymierzany przez polskie sądy powszechne w latach 2008-2017 według rodzaju popełnionego przestępstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

⁵³ M. Szewczyk, A. Plich, Przestępstwa przeciwko wyborom...op.cit., s. 477-478.

⁵⁴ R. Hałas, Przestępstwa przeciwko wyborom...op.cit., s. 1219.

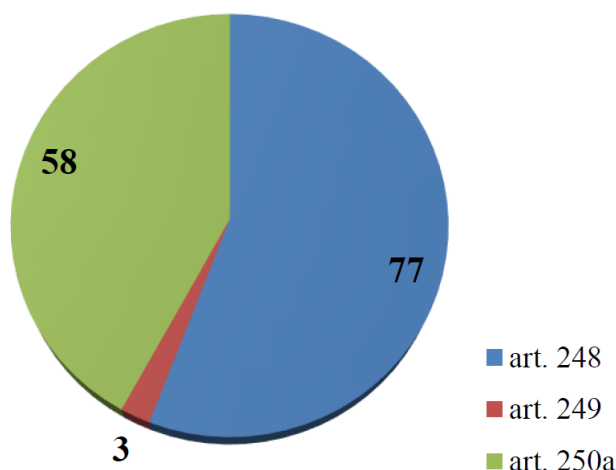
⁵⁵ I. Zgoliński, Przestępstwa przeciwko wyborom... op.cit., s. 1159.

⁵⁶ J. Piskorski, Przestępstwa przeciwko wyborom... op.cit., s. 281.

⁵⁷ R. Hałas, Przestępstwa przeciwko wyborom...op.ciy., s. 1219.

⁵⁸ I. Zgoliński, Przestępstwa przeciwko wyborom... op.cit., s. 160.

Powyżej zaprezentowano zestawienie przedstawiające stosowanie grzywny jako kary dodatkowej obok pozbawienia wolności. Otóż w latach 2008-2017 na 132 kary z art. 248 k.k. zastosowano aż 77 kar dodatkowych (tak więc co drugi skazany otrzymywał karę dodatkową), podczas gdy sytuacja dodatkowej kary dotyczyła jedynie 15% skazanych z art. 250a k.k. (wykres 2).

Wykres 2. Grzywna obok kary pozbawienia wolności wymierzana przez polskie sądy powszechne w latach 2008-2017 według rodzaju popełnionego przestępstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.].

Podsumowanie

Rozmiar przestępczości przeciwko wyborom i referendum w Polsce jest możliwy do zbadania po dokonaniu dogłębnej analizy statystyk przestępstw stwierdzonych, postępowań wszczętych i wyroków skazujących. Szczególnie istotny element, ukazujący realne spojrzenie na przestępczość tego typu w Polsce stanowi ten ostatni wskaźnik. Jak dotąd, biorąc pod uwagę przestępstwa popełnione z art. 248-251 k.k. żaden polski sąd nie wymierzył bezwzględnie najwyższego wymiaru kary, możliwego do zastosowania (jednostkowo pojawiały się jedynie kary w zawieszeniu). Biorąc pod uwagę liczbę przestępstw stwierdzonych w stosunku do ogólnej liczby przestępstw (0,034%) można uznać, że tego typu przestępczość w Polsce nie stanowi dużego zagrożenia. Niemniej jednak należy pamiętać, że wybory i referendum są wydarzeniami odbywającymi się co pewien czas (nie codziennie), w związku z tym nie będą one popełniane powszechnie jak

np. kradzież, zniszczenie mienia, czy przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, więc porównywanie tych dwóch wskaźników nie jest zbyt miarodajne. Z kolei patrząc na problem z innej perspektywy, zauważa się, że w latach 2008-2016 stwierdzono 1.086 przestępstw przeciwko wyborom i referendum, natomiast wszczęto 747 postępowań, a skazano jedynie 453 osoby, co daje 60,64% wyroków skazujących i 39,36% wyroków uniewinniających. Wysuwa się więc następujący wniosek - spośród przestępstw stwierdzonych w latach 2008-2016 aż 68,78% spraw trafia na wokandę, lecz jedynie 41,71% sprawców zostaje skazanych. Stwierdza się, że zagrożenie przestępstwami przeciwko wyborom i referendum jest niewielkie, lecz prawomocny wyrok skazujący otrzymuje statystycznie niewiele więcej niż co trzeci sprawca. Ponadto większość stosowanych kar to grzywny samoistne, a jeśli orzeka się karę ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności to zazwyczaj w zawieszeniu. Uważam więc, że potencjalne zagrożenie karą nie jest zbyt dotkliwe i odstraszaające przed popełnieniem tego rodzaju przestępstw. Niemniej jednak wskazanego zjawiska, tak jak każdego innego zachowania przestępczego, nie można bagatelizować, ponieważ zakłócanie stosowania demokracji bezpośredniej godzi w prawidłowe funkcjonowanie państwa oraz społeczeństwa.

Bibliografia

1. Antoszewski A., Herbut R. (red.), *Leksykon politologii*, ATLA 2, Wrocław 2002.
2. Gorczyca B. (red.), *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2017, stat.gov.pl [dostęp: 16.01.2019 r.].
3. Guzik-Makaruk E. M., Wojewoda E., *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – wybrane aspekty prawnokarne i kryminologiczne*, *Białostockie Studia Prawnicze*, Z. 20/A, 2016.
4. Hałas R., *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Grześkowiak A., Wiak K. (red.), C. H. Beck, Warszawa 2018.
5. Juchniewicz J., Palka P., *Ewolucja kryminalizacji zachowań przeciwko wyborom*, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, Nr 3, 2011.
6. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Dz. U. z 2009 r., Nr 114, poz. 946.
7. Kowalski S., *Karnoprawna ochrona wykazu podpisów wyborców w wyborach samorządowych*, *Prokuratura i Prawo*, nr 2014.

8. Marek A., Kodeks karny. Komentarz, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
9. Pieszko G., Społeczno-prawne aspekty penalizacji fałszowania dokumentów, *Studia prawnoustrojowe*, nr 29, 2015.
10. Piskorski J., Przepisy przeciwko wyborom i referendum, [w:] Królikowski M., Zawłocki R. (red.), Kodeks karny. Część szczególna, tom II. Komentarz art. 222-316, C. H. Beck, Warszawa 2013.
11. Sokala A., Michalak B., Uziębło P., Leksykon prawa wyborczego i referendalnego oraz systemów wyborczych, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
12. Szewczyk M., Plich A., Przepisy przeciwko wyborom i referendum, [w:] Wróbel W., Zoll A. (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 212-277d, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
13. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym, Dz. U. z 2003 r., Nr 57, poz. 507.
14. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym, Dz. U. z 2018 r., poz. 1579.
15. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy, Dz. U. 2011 r., Nr 21, poz. 112.
16. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. z 2018 r., poz. 2077.
17. Wąsik D., Przepisy przeciwko wyborom i referendum – aspekty karnomaterialne, procesowe i kryminologiczne, Volumina.pl Daniel Krzanowski, Olsztyn 2012.
18. Zgoliński I., Przepisy przeciwko wyborom i referendum, [w:] Konarska-Wrzošek W. (red.), Kodeks karny. Komentarz, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.

Źródła elektroniczne:

19. <http://www.statystyka.policja.pl/> [dostęp: 16.01.2019 r.]
20. <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 16.01.2019 r.]

Abstract

Katarzyna Daniel

Crime against elections and a referendum in Poland

Crime against elections and a referendum in Poland is a problem rarely undertaken in the literature of the subject. The purpose of this article is to find answers to three key questions: At what level is the crime against elections and the referendum in Poland against other types of crimes? What is the most-used punishment for committing crimes against elections and referendums? How is the statistics on the offenses identified in relation to convictions? The article briefly describes the role of elections and a referendum in a democratic state of law. The basic legal regulations concerning crime against elections and the referendum in Poland were pointed out. The scale of crime in the years 1999-2016 and the phenomenon of juvenile delinquency were also presented. Next, each type of crime against elections and a referendum was subsequently characterized with an indication of the type and size of the sentence most often used by Polish courts in 2008-2016, namely: falsification of electoral documents (Article 248 of the Penal Code), obstruction in elections (Article 249 of the Penal Code), incitement to vote (articles 250 and 250a of the Penal Code) and violation of secrecy of voting (article 251 of the Penal Code). The comparison of the type of punishment depending on the crime was also characterized. The final part presents a summary and conclusions.

Key words: crime, adults, juveniles, elections, referendum, Poland

*Ksymena Matysek*¹

Bezpieczeństwo energetyczne Polski w XXI wieku. Dywersyfikacja źródeł dostaw

Streszczenie

Artykuł jest próbą analizy bezpieczeństwa energetycznego Polski w XXI wieku w oparciu o analizę dokumentu Ministerstwa Gospodarki Polityka energetyczna Polski do 2030 roku. Ważnym elementem artykułu jest przedstawienie struktury dywersyfikacji poszczególnych źródeł energii oraz przedstawienie najważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa energetycznego Polski obecnie a także w najbliższej przyszłości. Celem artykułu jest analiza bezpieczeństwa energetycznego Polski w kontekście zaopatrzenia w gaz ziemny, ropę naftową, węgiel, wskazanie podstawowych zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa energetycznego Polski. Wyzwaniem jest uniezależnienie się od dostaw surowców energetycznych pochodzących z Rosji, a także zmniejszenie udziału węgla jako głównego źródła naszej energii.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne, dywersyfikacja, Polska, węgiel, gaz ziemny

Wstęp

Bezpieczeństwo energetyczne jest częścią bezpieczeństwa narodowego obejmującego działania związane z pokryciem zapotrzebowania gospodarki oraz społeczeństwa w nośniki energii. Od bezpieczeństwa energetycznego zależy również bezpieczeństwo gospodarcze kraju oraz bezpieczeństwo społeczeństwa. XXI wiek stał się czasem uzależnienia krajów od dostępności do surowców energetycznych oraz energii elektrycznej na niespotykaną wcześniej skalę. Z tego względu tematyka dotycząca bezpieczeństwa energetycznego stała się ważnym elementem debaty politycznej oraz publicznej. W dobie powszechnego korzystania z urządzeń korzystających z energii

¹ Doktorantka kierunku *nauki o polityce*
Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk Społecznych

elektrycznej jakiegokolwiek przerwy w dostawie energii grożą wielopłaszczyznowym paralizem. We współczesnym świecie bezpieczeństwo energetyczne stanowi niejako postawę niezakłóconego funkcjonowania społeczno-ekonomicznego, gdyż stało się fundamentem działania gospodarki oraz wyraźnie wpływa na byt i funkcjonowanie społeczeństwa. Brak stałych, pewnych i niezakłóconych dostaw energii powoduje zagrożenie funkcjonowania naszego społeczeństwa. Oczywiście dostawy surowców energetycznych muszą być skonstruowane w oparciu o zasady związane z ochroną środowiska.

1. Pojęcie bezpieczeństwa energetycznego i dywersyfikacji

Bezpieczeństwo energetyczne stan gospodarki umożliwiający pokrycie perspektywnego zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię, w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony, przy zachowaniu wymagań ochrony środowiska. Stan ten zapewnia dywersyfikacja dostaw importowanych paliw oraz zwiększanie udziału energii ze źródeł odnawialnych. Do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego może również przyczyniać się rozproszenie źródeł energii². Jedną z najczęściej używanych definicji bezpieczeństwa energetycznego jest definicja stworzona przez amerykańskiego analityka gospodarczego Daniela Yergina, według którego *celem bezpieczeństwa energetycznego jest zapewnienie odpowiedniego i pewnego poziomu dostaw energii po rozsądnych cenach, w sposób który nie zagraża podstawowym wartościom i celom państwowym*³. Bezpieczeństwo energetyczne ma charakter wewnętrzny wyrażający się w równowadze popytu i podaży oraz zewnętrzny, który zapewnia równowagę pomiędzy produkcją krajową a konsumpcją. Obejmuje ono interesy wszystkich podmiotów związanych z surowcami (producenci i eksporterzy, państwa tranzytowe oraz konsumenci i importerzy)⁴. Należy zauważyć, że zarówno przytoczone definicje jak i inne definicje bezpieczeństwa energetycznego zawierają podstawowy trzon powtarzający się w każdej z nich: pewność dostaw oraz akceptowalność cen energii. Pozostałe składowe definicji to: poszanowanie środowiska, zrównoważony rozwój czy też niezależność państwa. Bezpieczeństwo energetyczne każdego państwa jest zależne między innymi od zróżnicowania

² Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r, Prawo energetyczne, Dz. U. 2006, nr 89, poz. 625, ze zm. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970540348/U/D19970348Lj.pdf>, s. 10 [dostęp: 19.01.2019 r.]

³ D. Yergin, Energy security In the 1990s, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1988-09-01/energy-security-1990s>, [dostęp: 19.01.2019].

⁴ T. Młynarski, Bezpieczeństwo energetyczne w pierwszej dekadzie XXI wieku, mozaika interesów i geostrategii, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011, s. 29.

struktury nośników energii. Ważnym elementem jest również stan lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, który rozumiany jest jako możliwość zaspokojenia potrzeb energetycznych poszczególnych regionów i subregionów.

Słowo dywersyfikacja zostało zaczerpnięte ze średniowiecznej łaciny i pochodzi od słowa *diversificare*, oznaczającego urozmaicać⁵. Dywersyfikacja to różnicowanie asortymentu produkcji lub usług w celu zmniejszenia ryzyka w prowadzeniu działalności gospodarczej. Poprzez dywersyfikację nie tylko zmniejsza się prawdopodobieństwo straty, ale zmniejsza się również prawdopodobieństwo najwyższego zysku⁶. Dywersyfikacja źródeł dostaw energii polega na pozyskiwaniu energii z różnych rodzajów surowców energetycznych oraz od różnych dostawców. Dywersyfikacja prowadzi do zminimalizowania ryzyka uzależnienia dostaw surowców energetycznych od jednego dostawcy co prowadzi do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego państwa⁷.

2. Polityka energetyczna Polski do 2030 r.

Polskie bezpieczeństwo energetyczne wymaga pokrycia ponad 95% zapotrzebowania na ropę naftową poprzez jej import. Podobna sytuacja dotyczy gazu ziemnego, który pochodzi w ponad 70% z importu. Najważniejszym aktem normatywnym dotyczącym bezpieczeństwa energetycznego Polski jest ustawa *Prawo energetyczne*. W dokumencie tym bezpieczeństwo energetyczne zostało określone jako: *stan gospodarki umożliwiający pokrycie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony, przy zachowaniu wymagań ochrony środowiska*⁸. Obecnie obowiązujący dokumenty strategiczny został przyjęty 10 listopada 2009 r.⁹.

⁵ A. Sakowska, Dywersyfikacja źródeł zaopatrzenia Polski w surowce energetyczne jako determinant bezpieczeństwa energetycznego państwa, s. 14, https://repozytorium.uph.edu.pl/bitstream/handle/11331/1419/Sakowska_A.Dywersyfikacja%20źródeł%20zaopatrzenia%20Polski.pdf?sequence=1, [dostęp: 19.01.2019 r.]

⁶ Słownik języka polskiego, wyd. PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/dywersyfikacja.html>, [dostęp: 19.01.2019 r.]

⁷ A. Sakowska, Dywersyfikacja źródeł zaopatrzenia Polski w surowce energetyczne jako determinant bezpieczeństwa energetycznego państwa, s. 14-15, <https://repozytorium.uph.edu.pl/bitstream/handle/11331/1419/SakowskaA.Dywersyfikacja%20źródeł%20zaopatrzenia%20Polski.pdf?sequence=1>, [dostęp: 19.01.2019 r.]

⁸ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r., Prawo energetyczne, Dz. U. 2006, nr 89, poz. 625, ze zm. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970540348/U/D19970348Lj.pdf>, [dostęp: 19.01.2019 r.]

⁹ M. Golarz, Bezpieczeństwo energetyczne Polski na przykładzie zaopatrzenia w gaz ziemny, ropę naftową i energię elektryczną, s. 165.

W dokumencie Ministerstwa Gospodarki *Polityka energetyczna Polski do 2030 roku* z 10 listopada 2009 r. wśród podstawowych kierunków polskiej polityki energetycznej zostały wymienione: poprawienie efektywności energetycznej, wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii, dywersyfikacja wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej, rozwój odnawialnych źródeł energii, rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko¹⁰.

Dużo miejsca w dokumencie Ministerstwa Gospodarki zostało poświęcone ważnej kwestii dotyczącej poprawy efektywności energetycznej. Jest ona priorytetem unijnej polityki energetycznej, celem jest osiągnięcie 20% zmniejszenia zużycia energii do 2020 r. Polska w zakresie poprawy efektywności energetycznej chce dążyć do zeroenergetycznego wzrostu gospodarczego (rozwoju gospodarki następującego bez wzrostu zapotrzebowania na energię pierwotną) oraz zmniejszania energochłonności gospodarki. Polska do 2030 r. planuje znaczne zmniejszenie energochłonności gospodarki przy jednoczesnym zwiększaniu bezpieczeństwa energetycznego¹¹.

Zapewnienie bezpieczna dostaw paliw i energii do 2030 r. w zakresie zasobów węgla dotyczy racjonalnego i efektywnego gospodarowania zasobami znajdującymi się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Polityka energetyczna w zakresie wykorzystania węgla zakłada wykorzystanie go jako głównego paliwa dla elektroenergetyki w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Polski. Do 2030 r. kluczowym surowcem pozostanie węgiel kamienny jednak jego udział w produkcji elektryczności ma spaść o 40%. Energia odnawialna ma zwiększyć swój udział w wytwarzaniu energii o 15% do 2020 r.¹² Natomiast kluczowym celem w obszarze gazu jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego poprzez dywersyfikację źródeł i kierunków dostaw gazu. Dywersyfikacja dostaw gazu będzie odbywać się poprzez analizę ekonomiczną pod kątem alternatywnego wykorzystania możliwości do pozyskiwania gazu z surowców krajowych z zastosowaniem

http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Bezpieczenstwo_teorii_i_praktyki_czasopismo_Krakowskiej_Szkoly_Wyzszej_im_Andrzeja_Frycza_Modrzewskiego/Bezpieczenstwo_teorii_i_praktyki_czasopismo_Krakowskiej_Szkoly_Wyzszej_im_Andrzeja_Frycza_Modrzewskiego-r2016-t10-n1/Bezpieczenstwo_teorii_i_praktyki_czasopismo_Krakowskiej_Szkoly_Wyzszej_im_Andrzeja_Frycza_Modrzewskiego-r2016-t10-n1-s161179/Bezpieczenstwo_teorii_i_praktyki_czasopismo_Krakowskiej_Szkoly_Wyzszej_im_Andrzeja_Frycza_Modrzewskiego-r2016-t10-n1-s161-179.pdf, [dostęp: 19.01.2019 r.]

¹⁰ Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, <https://www.gov.pl/web/energia/polityka-energetyczna-polski-do-2030-roku>, s. 4-5, [dostęp: 19.01.2019 r.]

¹¹ Tamże.

¹² R. Anam, Energia odnawialna a pakiet energetyczny UE, <http://www.egospodarka.pl/28411,Energia-odnawialna-a-pakiet-energetyczny-UE,1,56,1.html>, [dostęp: 19.01.2019.]

w tym celu nowoczesnych technologii¹³. W ostatnich latach 1/3 polskiego zapotrzebowania na gaz pochodziła z krajowego wydobycia a pozostała część pochodziła z importu przede wszystkim z Rosji. PGNiG planuje dalsze wydobycie 1/3 zapotrzebowania z wydobycia krajowego natomiast rozdzielenie importu na import, ze wschodu który będzie stanowił 1/3 całości zapotrzebowania oraz 1/3 importowana z krajów skandynawskich poprzez gazoport w Świnoujściu¹⁴. Podpisanie 2009 r. przez PGNiG umowy na dostawy skroplonego gazu z Kataru w latach 2009-2034 r. również stał się ważnym elementem sprzyjającym zróżnicowaniu źródeł i dróg importu gazu do Polski. W zakresie dostaw ropy naftowej oraz paliw płynnych w dokumencie Ministerstwa Gospodarki *Polityka energetyczna Polski do 2030 roku* ważnym elementem jest uniezależnienie się od dostaw z jednego kierunku. Dywersyfikacja w obszarze ropy naftowej i paliw płynnych ma opierać się na budowie magazynów ropy naftowej i paliw płynnych o pojemnościach zapewniających utrzymanie ciągłości dostaw w szczególności w wypadku sytuacji kryzysowych na rynku ropy naftowej. Ważnym celem jest budowa infrastruktury przesyłowej dla ropy naftowej z regionu Morza Kaspijskiego¹⁵.

Odnawialne źródła energii w Polsce stanowią niski odsetek procentowy energii jaką wykorzystujemy rocznie. W kolejnych latach są plany dotyczące budowy większej ilości paneli fotowoltanicznych. Kolejnym projektem Ministerstwa Energii przedstawionym w 2018 r. jest budowa morskich farm wiatrowych. Przyrost mocy z morskich farm wiatrowych jest planowany na 2026 r., a prywatna firma Polenergia planuje rozpoczęcie budowy pierwszej morskiej farmy wiatrowej na Morzu Bałtyckim w 2021 r. Plany budowy farm wiatrowych na morzu wiążą się jednak z pożegnaniem do 2036 r. z wiatrakami na lądzie¹⁶.

Duże znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego ma magazynowanie paliw i energii. W Polsce największe magazyny ropy naftowej znajdują się przy granicy z Białorusią w Adamowie, w pobliżu Płocka oraz Gdańska. Ropa naftowa bywa również magazynowana w tak zwanych kawernach¹⁷.

¹³ Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, s. 11-12, <https://www.gov.pl/web/energia/polityka-energetyczna-polski-do-2030-roku>, [dostęp: 19.01.2019 r.]

¹⁴ Polska importuje gaz głównie z Rosji, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Polska-importuje-gaz-glownie-z-Rosji-3446710.html>, [dostęp: 19.01.2019 r.]

¹⁵ Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, s. 12-13, <https://www.gov.pl/web/energia/polityka-energetyczna-polski-do-2030-roku>, [dostęp: 19.01.2019 r.]

¹⁶ Polityka energetyczna Polski w pigułce. Sześć rzeczy, które trzeba wiedzieć, <https://forsal.pl/artykuly/1361877,polityka-energetyczna-polski-2040-najwazniejsze-zmiany-nowy-miks-energetyczny.html>, [dostęp: 21.01.2019 r.]

¹⁷ Pusta przestrzeń w skałach, powstała w wyniku procesów naturalnych ługowania, czyli rozpuszczania składników skalnych, przy równoczesnym odprowadzaniu do systemu krasowego materiałów klastycznych.

Jedynie w Polsce takie podziemne magazyny ropy naftowej znajdują się w miejscowości Góra. Należą one do spółki zależnej PKN Orlen. Magazynowanie gazu ziemnego w Polsce jest możliwe w PMG Brzeźnica, PMG Husów XII, PMG Strachocina, PMG Swarzędz. Są to podziemne magazyny gazu ziemnego¹⁸.

3. Zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego Polski

Problem zagrożeń związanych z bezpieczeństwem energetycznym Polski w niektórych jego aspektach jest spory. Najważniejszym elementem wśród zagrożeń jest dbanie o niezakłócone dostawy wszystkich surowców. W aspekcie zakłócenia dostaw ważnym elementem są eksploatowane stare bloki energetyczne, które w przypadku awarii mogą wpłynąć na ciągłość dostaw. Kolejnym problemem jest górnictwo, które generuje zarówno wyzwanie społeczne jak i wzywianie związane z pakietem klimatycznym wprowadzonym przez Unie Europejską, oraz ostatnio zapowiedzianą polityką zeroemisyjną. Dużym problemem staje się również brak jednej długofalowej polityki energetycznej akceptowanej przez wszystkie rządy partii i ugrupowania polityczne. W przyszłości będziemy zmuszeni do zmniejszenia emisji dwutlenku węgla co oznaczać będzie zwiększenie udziału paliwa gazowego w produkcji energii elektrycznej. Budowa elektrowni atomowej na razie pozostaje w długoletnich planach ze względu na koszty związane z budową¹⁹.

Polska posiada zasoby surowcowe w dużej mierze skoncentrowane wokół węgla. Jednak w przypadku ropy naftowej i gazu ziemnego Polska skazana jest na pokrycie zapotrzebowania poprzez import. Zatem w dużej mierze bezpieczeństwo energetyczne Polski opiera się na stałych i pewnych źródłach dostaw tych surowców. W ostatnich latach z dywersyfikacją ropy naftowej i gazu ziemnego wiąże się chęć uniezależnienia się od dostaw z Rosji. Jest to ważny element naszego bezpieczeństwa energetycznego. Kolejnym ważnym problemem dla bezpieczeństwa energetycznego Polski jest zmniejszenie udziału węgla jako głównego źródła naszej energii. Zarówno cykliczne kryzysy na rynku węgla (wzrost konkurencji obcych krajów, trudności eksploatacji nowych pokładów węgla w Polsce czy też wieloletnie zaniedbania) oraz polityka unijna dotycząca ograniczania emisji

¹⁸ Magazyny energii pomagają efektywnie ją wykorzystywać,
<http://geoland.pl/dodatki/infrastruktura.ii/pern.html>, [dostęp: 19.01.2019 r.]

¹⁹ K. Świrski, Główne zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego Polski,
<https://www.cire.pl/item,142131,13,0,0,0,0,0,glowne-zagrozenia-bezpieczenstwa-energetycznego-polski.html>, [dostęp: 21.01.2019 r.]

dwutlenku węgla zmusza stopniowe ograniczanie udziału węgla w bilansie energetycznym Polski. Nadzieja na wydobycie w Polsce gazu łupkowego szybko okazała się niewykonalna, ważnym punktem dla zmniejszenia znaczenia węgla w polskim systemie energetycznym może okazać się energia odnawialna oraz długoterminowe plany budowy elektrowni jądrowej. Realizacja projektu budowy elektrowni jądrowej na terytorium Polski najprawdopodobniej będzie długim i kosztownym procesem każe skupić się na innych sposobach zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego²⁰.

Ważnym zagrożeniem w sektorze gazu ziemnego są przerwy w dostawach gazu ziemnego z kierunku wschodniego. Polska jest bardzo podatna na tego typu przerwy ze względu na możliwość awarii systemu przesyłowego oraz tak zwane *zakręcenie kurka* związane na przykład z konfliktem lub pogorszeniem się relacji między Polską a Rosją²¹. Dzięki dywersyfikacji i zmniejszaniu w ostatnich latach uzależnienia od gazu z naszej wschodniej granicy ten problem w ostatnim dziesięcioleciu został znacznie zmniejszony.

Podsumowanie

Niniejsza analiza pozwala stwierdzić, iż Polska w ostatnim dziesięcioleciu dokonała wiele pozytywnych zmian dla zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego. Jednak nadal istnieje wiele zagrożeń, które mogą wpłynąć na ciągłość, dostaw a co za tym idzie na bezpieczeństwo energetyczne, gospodarcze i społeczne. Wpływ energii na dzisiejszą gospodarkę i społeczeństwo jest na tyle duży, że jakiegokolwiek przerwy w dostawach energii mogą mieć długofalowe konsekwencje gospodarcze dla Polski i konsekwencje dla społeczeństwa. Należy również zwrócić uwagę na powiązanie dotyczące budowy farm wiatrowych na morzu i planów związanych z farmami wiatrowymi na lądzie, które mają zostać zlikwidowane. Czy należy rezygnować z jednej ekologicznej formy pozyskiwania energii kosztem likwidacji innej? Należy tu zwrócić uwagę, ile funduszy zostało wydanych na powstanie farm wiatrowych na lądzie oraz ile energii z nich jest codziennie przez nas wykorzystywanej. Budowa elektrowni wiatrowych na morzu powinna iść w parze z dalszą rozbudową elektrowni wiatrowych na lądzie.

²⁰ K. Czerniewicz, Bezpieczeństwo energetyczne Polski. Szanse, zagrożenia, zadania, <http://biznesalert.pl/czerniewicz-bezpieczenstwo-energetyczne-polski-szanse-zagrozenia-zadania/>, [dostęp: 21.01.2019r.]

²¹ J. Kowalski, J. Kozera, Mapa zagrożeń bezpieczeństwa energetycznego RP w sektorach ropy naftowej i gazu ziemnego, s. 310-312, https://www.bbn.gov.pl/download/1/1927/910_mapa_zagrozen_bezpieczenstwa_energetycznego_rp.pdf, [dostęp: 21.01.2019r.]

Bibliografia

1. Anam R., Energia odnawialna a pakiet energetyczny UE, <http://www.egospodarka.pl/28411,Energia-odnawialna-a-pakiet-energetyczny-UE,1,56,1.html>, [dostęp: 19.01.2019 r.]
2. Czerniewicz K., Bezpieczeństwo energetyczne Polski. Szanse, zagrożenia, zadania, <http://biznesalert.pl/czerniewicz-bezpieczenstwo-energetyczne-polski-szansse-zagrozenia-zadania/>, [dostęp: 21.01.2019 r.]
3. Gaz popłynie do nas z Kataru, <https://www.wprost.pl/165116/Grad-gaz-poplynie-do-nas-z-Kataru>, [dostęp: 21.01.2019 r.]
4. Golarz M., Bezpieczeństwo energetyczne Polski na przykładzie zaopatrzenia w gaz ziemny, ropę naftową i energię elektryczną, http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Bezpieczenstwo_teorii_i_praktyka_czasopismo_Krakowskiej_Szkoly_Wyzszej_im_Andrzeja_Frycza_Modrzewskiego/Bezpieczenstwo_teorii_i_praktyka_czasopismo_Krakowskiej_Szkoly_Wyzszej_im_Andrzeja_Frycza_Modrzewskiego-r2016t10n1/Bezpieczenstwo_teorii_i_praktyka_czasopismo_Krakowskiej_Szkoly_Wyzszej_im_Andrzeja_Frycza_Modrzewskiego-r2016t10n1s161179/Bezpieczenstwo_teorii_i_praktyka_czasopismo_Krakowskiej_Szkoly_Wyzszej_im_Andrzeja_Frycza_Modrzewskiego-r2016-t10-n1-s161-179.pdf, [dostęp: 19.01.2019r.]
5. Kowalski J., Kozera J., Mapa zagrożeń bezpieczeństwa energetycznego RP w sektorach ropy naftowej i gazu ziemnego, https://www.bbn.gov.pl/download/1/1927/910_mapa_zagrozen_bezpieczenstwa_energetycznego_rp.pdf, [dostęp: 21.01.2019r.]
6. Magazyny energii pomagają efektywnie ją wykorzystać, http://geoland.pl/dodatki/infrastruktura_ii/pern.html, [dostęp: 19.01.2019 r.]
7. Młynarski T., Bezpieczeństwo energetyczne w pierwszej dekadzie XXI wieku, mozaika interesów i geostrategii, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011, s. 29.
8. Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, <https://www.gov.pl/web/energia/polityka-energetyczna-polski-do-2030-roku>, [dostęp: 19.01.2019 r.]
9. Polityka energetyczna Polski w pigułce. Sześć rzeczy, które trzeba wiedzieć, <https://forsal.pl/artykuly/1361877,polityka-energetyczna-polski-2040-najwazniejsze-zmiany-nowy-miks-energetyczny.html>, [dostęp: 21.01.2019 r.]
10. Polska importuje gaz głównie z Rosji, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/>

Abstract

Ksymena Matysek

**Poland's energy security in the 21st century. Diversification
sources of supply**

The article is an attempt to analyze Poland's energy security in the 21st century based on an analysis of the Ministry of Economy's document 'Polish Energy Policy until 2030'. An important element of the article is to present the structure of diversification of individual energy sources and present the most important threats to energy security in Poland now and in the near future. The aim of the article is to analyze Poland's energy security in the context of supplying natural gas, crude oil, coal and an indication of basic threats and challenges for Poland's energy security. The challenge is to become independent from the supply of energy resources from Russia, as well as to reduce the share of coal as the main source of our energy.

Key words: energy security, diversification, Poland, carbon, natural gas

*Aleksandra Potaczało*¹

Stan klęski żywiołowej – tryb i zakres ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności w Polsce

Streszczenie

W niniejszym artykule poruszono kwestie związane ze stanem nadzwyczajnym, przybliżając stan klęski żywiołowej, który wprowadzany jest w sytuacjach szczególnych zagrożeń, kiedy zwykle środki nie są wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa. Celem artykułu jest wskazanie w jakim trybie, przez kogo i na jaki okres jest wprowadzany stan klęski żywiołowej. W niniejszym artykule przedstawiono również zakres możliwych dyskryminacji oraz ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela podczas stanu nadzwyczajnego.

Słowa kluczowe: stan nadzwyczajny, stan klęski żywiołowej

Wstęp

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje szereg praw i obowiązków człowieka i obywatela. Niemniej jednak, sam fakt ich istnienia nie daje poczucia bezpieczeństwa, albowiem jego podstawą jest ochrona i realizacja praw zagwarantowanych w ustawie zasadniczej². Zatem, bardzo ważnym elementem z punktu widzenia bezpieczeństwa człowieka i obywatela jest przeciwdziałanie wszelkim zagrożeniom, które wiążą się z sytuacjami nadzwyczajnymi, czyli takimi, które powstają ze strony natury bądź też ze strony człowieka. W zależności od skali i rodzaju zagrożenia należy angażować odpowiednie służby, inspekcje i straże, które w najskuteczniejszy sposób będą w stanie zlikwidować powstałe niebezpieczeństwo. W doktrynie przyjmuje się, że ogół podmiotów zajmujących się ochroną bezpieczeństwa

¹ Doktorantka kierunku *nauki o polityce*
Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk Społecznych

² T. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo teoria i praktyka*, wyd. Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2012, <https://wsge.edu.pl/pl/12pb07cały.pdf> (dostęp: 27.01.2019 r.), s. 170-171.

to administracja bezpieczeństwa wewnętrznego bądź administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego³.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w artykule 228 pkt 1, wskazuje, iż w sytuacjach niosących szczególne zagrożenie, co do których zwykle środki są niewystarczające istnieje możliwość wprowadzenia stanu nadzwyczajnego, tj. stanu wyjątkowego, stanu wojennego bądź omawianego w niniejszym artykule stanu klęski żywiołowej⁴.

Regulacje prawne związane ze stanem nadzwyczajnym są odmienne w poszczególnych krajach. Różnice są widoczne już w samych nazwach stanów nadzwyczajnych. Najczęściej występuje podobna nomenklatura co w ustawodawstwie polskim, jednak spotyka się także takie nazewnictwo jak: stan oblężenia, obrony czy wyższej konieczności⁵.

1. Zarządzanie kryzysowe, a stan klęski żywiołowej

Zarządzanie kryzysowe w polskim systemie prawnym zostało uregulowane przez wiele aktów prawnych, jednakże do najważniejszych należy Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., która uregulowała między innymi kwestie dotyczące bezpieczeństwa obywateli, a także ustawa o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r.⁶.

Zgodnie z artykułem 2 ustawy o zarządzaniu kryzysowym, w zakresie zarządzania kryzysowego mieści się działalność organów administracji publicznej, która stanowi element kierowania bezpieczeństwem narodowym. Zarządzanie kryzysowe to także zapobieganie sytuacjom kryzysowym, odpowiednie reagowanie, przygotowanie do przejęcia kontroli w drodze określonych i zaplanowanych działań, jak również usuwanie skutków i odtwarzanie zasobów oraz infrastruktury⁷. Plany reagowania kryzysowego są tworzone na szczeblu krajowym; wojewódzkim; powiatowym oraz gminnym⁸.

Potrzeba wprowadzenia jednego z trzech stanów nadzwyczajnych może

³ Tamże.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483), art. 228.

⁵ B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2012, art. 228, 232.

⁶ Z. Dziemianko, Podstawy prawne zarządzania kryzysowego, Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla bezpieczeństwa nr 1, 2009 r., http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Przeglad_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa/Przeglad_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2009-t-n1/Przeglad_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2009-t-n1-s95-112/Przeglad_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2009-t-n1-s95-112.pdf [dostęp: 27.01.2019 r.] s. 95-97.

⁷ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1401), art. 2.

⁸ Z. Dziemianko, Podstawy prawne zarządzania kryzysowego, op. cit., s. 95-97.

wynikać z niekorzystnego rozwoju sytuacji kryzysowej, w której stał się on środkiem niezbędnym i ostatecznym⁹. Niemniej jednak, *funkcjonowanie państwa w warunkach wprowadzenia jednego ze stanów nadzwyczajnych wykracza poza obszar zarządzania kryzysowego, w rozumieniu ustawy o zarządzaniu kryzysowym. Jednakże w przypadku niekorzystnego rozwoju sytuacji kryzysowej oraz braku oczekiwanej skuteczności działań zapobiegawczych, zmierzających do przerwania niekorzystnego rozwoju zdarzeń, istnieje duże prawdopodobieństwo, że zaistniały kryzys może przekształcić się w katastrofę lub klęskę żywiołową. W takim przypadku, chcąc zapobiec dalszej destrukcji oraz dążąc do przywrócenia stanu przedkryzysowego, jedynym sposobem umożliwiającym skuteczność reagowania może okazać się wprowadzenie jednego ze stanów nadzwyczajnych na obszarze objętym katastrofą*¹⁰.

2. Stan klęski żywiołowej

Ustawa o stanie klęski żywiołowej z dnia 18 kwietnia 2002 r. (z późn. zm.) stanowi uściślenie przepisów zawartych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także przedstawia definicje legalną klęski żywiołowej przez którą rozumie się *katastrofę naturalną lub awarię techniczną, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem*¹¹. Stan ten może zostać wprowadzony także na obszarach, które nie zostały dotychczas bezpośrednio dotknięte klęską żywiołową, ale wystąpiły na nich skutki klęski bądź takie skutki mogą się dopiero pojawić¹².

Stan klęski żywiołowej zgodnie z artykułem 2 przywołanej powyżej ustawy może być wprowadzany *dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia*¹³.

⁹ F. Mroczo, Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych, wyd. Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych 2012, https://wwszip.pl/wp-content/uploads/2017/07/26_Zarządzanie_kryzysowe_Mroczo_2012.pdf [dostęp: 27.01.2019 r.], s. 169-171.

¹⁰ Tamże, s. 169-170.

¹¹ Ustawa o stanie klęski żywiołowej z dnia 18 kwietnia 2002 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 1897), art. 3.

¹² B. Jaworska-Dębska, M. Stahl, Z. Duniewska (red.), Prawo administracyjne materialne: Pojęcia, instytucje, zasady, wyd. LEX, Warszawa 2014, s. 723.

¹³ Ustawa o stanie klęski żywiołowej, op. cit., art. 2.

A) Wprowadzenie stanu klęski żywiołowej

Zgodnie z art. 228 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w sytuacjach szczególnych zagrożeń, kiedy zwykłe środki nie są wystarczające istnieje możliwość wprowadzenia jednego z trzech stanów nadzwyczajnych. Niemniej jednak, stan nadzwyczajny, w tym stan klęski żywiołowej, może być wprowadzony tylko i wyłącznie w drodze rozporządzenia i to na podstawie ustawy¹⁴. Przedmiotowe rozporządzenie ogłaszane jest w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, a jego treść w drodze obwieszczenia właściwego wojewody podlega poddaniu do publicznej wiadomości poprzez wywieszenie informacji o stanie klęski żywiołowej w miejscach publicznych lub też w inny zwyczajowo przyjęty sposób¹⁵ np. w dziennikach, programach telewizyjnych i radiowych¹⁶. Zatem, redaktorzy naczelnych dzienników, nadawcy programów telewizyjnych i radiowych są zobowiązani do niezwłocznego i nieodpłatnego opublikowania wyżej wskazanego rozporządzenia¹⁷.

B) Ograniczenia konstytucyjnych praw i wolności

Omawiane powyżej rozporządzenie winno zawierać przyczynę, czas i obszar trwania stanu klęski żywiołowej, a także rodzaje niezbędnych ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela¹⁸, które zostały określone w artykule 233 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten określa zakres możliwych dyskryminacji (ust. 2), a także granice ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela (określone w ust. 1 i 3)¹⁹. Niemniej jednak stan klęski żywiołowej stanowi najłagodniejszą formę odstępiania od normalnego porządku konstytucyjnego²⁰.

Konstytucja nie pozostawia jednak swobody w określaniu, jakie prawa i wolności mogą zostać ograniczone w przypadku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego. Polski ustrojodawca wprowadził w artykule 233 ustęp 2 bezwzględny zakaz wprowadzania ograniczeń w sferze wolności i praw człowieka oraz obywatela²¹.

¹⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, op. cit., art. 228.

¹⁵ D. Riegert, *Doraźne metody ochrony stosowane podczas powodzi ze szczególnym uwzględnieniem rękawów przeciwpożarowych*, wyd. CNBOP, Józefów 2012, s. 132.

¹⁶ F. Mroczo, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, op. cit., s. 180-185.

¹⁷ D. Wróblewski, *Zagadnienia ogólne z zakresu zarządzania ryzykiem i zarządzania kryzysowego analiza wybranych przepisów*, wyd. CNBOP, Józefów 2014, s. 18-19.

¹⁸ F. Mroczo, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, op. cit., s. 180-185.

¹⁹ M. Safjan, L. Bosek, *Komentarz do art. 87-243, Konstytucja RP. Tom II.*, Warszawa 2016, art. 228, 232.

²⁰ D. Górecki, *Polskie prawo konstytucyjne*, wyd. LEX, Warszawa 2012, s. 301.

²¹ M. Kazimierzczuk, *Zasady funkcjonowania państwa podczas stanu klęski żywiołowej w III RP*, *Studia Prawnoustrojowe* nr 4, rok 2005, http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Studia_Prawnoustrojowe/Studia_

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej wprowadza także pozytywną enumerację wolności i praw człowieka i obywatela, które to natomiast mogą podlegać ograniczeniom tj. wolność osobista, wolność działalności gospodarczej, nienaruszalność mieszkania, prawo do strajku, wolność poruszania się po terytorium państwa, wolność pracy, prawo własności, prawo do wypoczynku oraz prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. W czasie stanu klęski żywiołowej wolno także między innymi wprowadzić reglamentację zaopatrzenia, skierować do poddania się badaniom lekarskim, szczepieniom ochronnym, leczeniu czy kwarantannie, a także wprowadzić obowiązek związany ze stosowaniem odpowiednich środków ochrony roślin²².

Należy podkreślić, że wszelkie działania podejmowane w ramach stanu nadzwyczajnego muszą być odpowiednie w stosunku do panującego zagrożenia, a także powinny zmierzać do tego aby w jak najszybszym czasie przywrócić normalne funkcjonowanie kraju²³.

C) Tryb wprowadzania stanu klęski żywiołowej

Artykuł 232 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zawiera przesłanki umożliwiające wprowadzenie stanu klęski żywiołowej, jego ramy czasowe oraz zakres terytorialny, a także tryb wprowadzenia oraz przedłużenia²⁴.

W celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia Rada Ministrów może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, stan klęski żywiołowej na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie tego stanu może nastąpić za zgodą Sejmu²⁵. Stan klęski żywiołowej wprowadza jest przez Radę Ministrów albo z własnej inicjatywy albo na wniosek wojewody²⁶ (tabela 1). Natomiast, podczas stanu nadzwyczajnego, w ramach którego mieści się także stan klęski żywiołowej oraz w okresie 90 dni od dnia jego zakończenia są wprowadzane ograniczenia i zakazy w odniesieniu do możliwości przeprowadzania wyborów między innymi prezydenckich czy wyborów do Senatu i do Sejmu. Wybory samorządowe można przeprowadzać na terenach nie objętych stanem nadzwyczajnym²⁷.

Prawnoustrojowe-r2005-t-n4/Studia_Prawnoustrojowe-r2005-t-n4-s85-93/Studia_Prawnoustrojowe-r2005-t-n4-s85-93.pdf [dostęp: 27.01.2019 r.], s. 90-93.

²² Tamże.

²³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, op. cit., art. 228.

²⁴ Tamże, art. 232.

²⁵ Tamże.

²⁶ Ustawa o stanie klęski żywiołowej, op. cit., art. 5.

²⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, op. cit., art. 228.

Tabela 1. Charakterystyka stanu klęski żywiołowej

Stan klęski żywiołowej		
Zakres terytorialny	część / całość	
Czas oznaczony	30 dni	przedłużenie - za zgodą Sejmu
Podmiot wprowadzający	Rada Ministrów	
Forma	Rozporządzenie	
Inicjatywa	- Rada Ministrów - z własnej inicjatywy - na wniosek wojewody	
Przyczyna	<u>W celu zapobieżenia i usunięcia skutków:</u> - katastrof naturalnych - awarii technicznych <u>mających znamiona:</u> - klęski żywiołowej	

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*

D) Organy władzy publicznej

Organy władzy publicznej w czasie kiedy wprowadzony jest stan klęski żywiołowej działają w ramach dotychczasowych struktur organizacyjnych, a także w ramach dotychczasowo przysługujących im kompetencji, chyba, że ustawa stanowi inaczej²⁸.

Kompetencje do kierowania działaniami, które zmierzają do zapobieżenia lub usunięcia klęski żywiołowej, posiadają odpowiednie organy władzy publicznej w zależności od obszaru na jakim wprowadzony został stan klęski żywiołowej (tabela 2)²⁹.

W usuwaniu lub zapobieganiu skutków, powstałych w wyniku klęski żywiołowej uczestniczy między innymi Policja, Państwowa Straż Pożarna, Straż Graniczna, a także podmioty lecznicze³⁰.

²⁸ D. Wróblewski Przegląd wybranych dokumentów normatywnych z zakresu zarządzania kryzysowego i zarządzania ryzykiem wraz z leksykonem, wyd. CNBOP, Józefów 2014, s. 26.

²⁹ Ustawa o stanie klęski żywiołowej, op. cit., art. 8.

³⁰ D. Wróblewski, Zagadnienia ogólne z zakresu zarządzania ryzykiem i zarządzania kryzysowego analiza wybranych przepisów, op. cit., s. 18-19.

Tabela 2. Klasyfikacja organów władzy publicznej wg. obszaru klęski żywiołowej

Obszar na jakim wprowadzono stan klęski żywiołowej	Organ
1 gmina	wójt/ burmistrz/ prezydent miasta
> 1 gmina (wchodząca w skład powiatu)	starosta
> 1 powiat (wchodzący w skład województwa)	wojewoda
> 1 województwo	- minister właściwy ds. administracji publicznej lub - inny minister, którego zakresem działania jest zapobieganie skutkom klęski żywiołowej - w przypadku, gdy kilku ministrów jest właściwych: ministra wyznacza Prezes Rady Ministrów

Źródło: Ustawa o stanie klęski żywiołowej z dnia 18 kwietnia 2002 r.

Podsumowanie

Stan klęski żywiołowej jest jednym ze stanów nadzwyczajnych uregulowanych w ustawie zasadniczej, a także ustawach szczególnych, może być on wprowadzany *dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia*³¹. Wprowadzenie stanu nadzwyczajnego, w tym także stanu klęski żywiołowej, która jest przedmiotem niniejszego artykułu, poza zwiększeniem zakresu obowiązków jednostki, a także poza ograniczeniem praw i wolności jednostki odnosi także skutki względem władzy wykonawczej albowiem, co nie budzi wątpliwości, dochodzi do znacznego zwiększenia zakresu ich kompetencji, a ponadto dochodzi do uproszczenia procedur decyzyjnych w kraju³².

Dlatego też, pomimo istnienia przepisów określających stan klęski żywiołowej jest ona moim zdaniem stosunkowo martwą regulacją, albowiem mimo pojawiających się między innymi katastrof naturalnych nie jest ona wprowadzana. Wiąże się to prawdopodobnie z faktem, iż za wprowadzonym stanem nadzwyczajnym idzie szereg daleko idących konsekwencji jakimi są ograniczenia, zakazy i zwiększenia uprawnień wskazanych ustawowo podmiotów.

³¹ Ustawa o stanie klęski żywiołowej, op. cit., art. 2.

³² B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, op. cit., art. 228, 232.

Bibliografia

1. Banaszak B., Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2012.
2. Bosek L., Dafjan M., (red.), Komentarz do art. 87–243, Konstytucja RP. Tom II., Warszawa 2016.
3. Duniewska Z., Jaworska-Dębska B., Stahl M. (red.), Prawo administracyjne materialne: pojęcia, instytucje, zasady, wyd. LEX, Warszawa 2014.
4. Dziemianko Z., Podstawy prawne zarządzania kryzysowego, Przegląd Naukowo Metodyczny. Edukacja dla bezpieczeństwa nr 1, 2009 r., http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Przeglad_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa/Przeglad_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2009-t-n1/Przeglad_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2009-t-n1-s95-112/Przeglad_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2009-t-n1-s95-112.pdf [dostęp: 27.01.2019 r.].
5. Górecki D., Polskie prawo konstytucyjne, wyd. LEX, Warszawa 2012.
6. Kazimierczuk M., Zasady funkcjonowania państwa podczas stanu klęski żywiołowej w III RP, Studia Prawnoustrojowe nr 4, rok 2005, http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Studia_Prawnoustrojowe/Studia_Prawnoustrojowe-r2005-t-n4/Studia_Prawnoustrojowe-r2005-t-n4-s85-93/Studia_Prawnoustrojowe-r2005-t-n4-s85-93.pdf [dostęp: 27.01.2019 r.].
7. Mroczko F., Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych, wyd. Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych 2012, dostęp w Internecie: https://wwszip.pl/wp-content/uploads/2017/07/26_Zarzadzanie_kryzysowe_Mroczko_2012.pdf [dostęp: 27.01.2019 r.].
8. Pokruszyński T., Bezpieczeństwo teoria i praktyka, wyd. Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2012, <https://wsge.edu.pl/pl/12b07caly.pdf> (dostęp: 27.01.2019 r.).
9. Riegert D., Doraźne metody ochrony stosowane podczas powodzi ze szczególnym uwzględnieniem rękawów przeciwpożarowych, wyd. CNBOP, Józefów 2012.
10. Wróblewski D., Przegląd wybranych dokumentów normatywnych z zakresu zarządzania kryzysowego i zarządzania ryzykiem wraz z leksykonem, wyd. CNBOP, Józefów 2014.
11. Wróblewski D., Zagadnienia ogólne z zakresu zarządzania ryzykiem

i zarządzania kryzysowego analiza wybranych przepisów,
wyd. CNBOP, Józefów 2014.

12. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
(Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483).
13. Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r.
(Dz. U. z 2018 r. poz. 1401).
14. Ustawa o stanie klęski żywiołowej z dnia 18 kwietnia 2002 r.
(Dz. U. z 2017 r. poz. 1897).

Abstract

Aleksandra Potaczało

The state of natural disaster - the mode and scope of restricting constitutional rights and freedoms in Poland

This article deals with the issues related to the state of emergency, bringing closer the state of natural disaster, which is introduced in situations of extraordinary threats, when the usual means are not sufficient to ensure the security. The purpose of the article is to indicate in which mode, by whom and for what period the state of natural disaster is introduced. This article also presents the scope of possible discrimination and limitations of constitutional rights and freedoms of a person and citizen during an emergency.

Key words: state of emergency, state of natural disaster

*Daria Salata-Pałka*¹

Ocena poziomu wiedzy politycznej młodzieży w ujęciu socjologicznym w latach 1996-2016

Streszczenie

Powyższy artykuł stanowi próbę opisu poziomu wiedzy politycznej młodzieży polskiej od 1996 do 2016 roku. Na podstawie badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej w pierwszej części artykułu dokonano opisu poglądów politycznych młodzieży. Następnie oszacowano poziom zainteresowania oraz poziom zaangażowania politycznego młodzieży w latach 1996-2016. Po przeanalizowaniu wszystkich wyników stwierdzono, że polska młodzież w porównaniu do lat poprzednich mniej interesuje się życiem politycznym.

Słowa kluczowe: polityka, młodzież, zainteresowanie polityczne

Wstęp

Socjologia jest nauką zajmującą się analizowaniem życia społecznego poprzez badanie pewnego zachowania jednostek w społeczeństwie. Analiza socjologiczna w zależności od sytuacji może być przeprowadzona w różny sposób np. poprzez obserwację, eksperymenty, ankiety, sondaże lub wywiady. Socjologia w swoim działaniu dąży do wyjaśnienia jak funkcjonuje społeczeństwo w danym środowisku. Niezbędnym zadaniem socjologicznego badacza jest obiektywizm i zachowanie dystansu do własnych poglądów². Celem niniejszego artykułu jest wyjaśnienie problemu pokoleniowego spadku zainteresowania światem politycznym przez współczesną polską młodzież. Podjęcie próby wyjaśnienia problemu jest możliwe dzięki pracy socjologicznych badaczy i udostępnionym przez Fundację Centrum Badania Opinii Społecznej wynikom badań związanych z tematem.

¹ Doktorantka kierunku *nauki o polityce*
Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk Społecznych

² A. Bremond, J.A. Couet, A. Davie, *Kompendium wiedzy socjologii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 15-26.

1. Poglądy polityczne młodzieży w latach 1996-2016

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że na kształtowanie świadomości politycznej społeczeństwa w pierwszej kolejności mogą wpływać idee przekształcone później na poglądy polityczne³. W związku z przekształcaniem i modyfikowaniem wiedzy politycznej świadomość polityczna społeczeństwa może być modelowana m. in. przez środowisko, w którym przebywa. W różnych środowiskach można spotkać się z różnymi poglądami oraz różnym sposobem interpretowania pewnych zachowań w życiu społecznym. Wiedza polityczna społeczeństwa zależy przede wszystkim od rodzinnych poglądów politycznych, sposobu przekazywania wiedzy w szkołach, sposobu przekazywania wiedzy przez środki masowego przekazu, poglądów politycznych znajomych i współpracowników oraz od sposobu przekazywania wiedzy przez organizacje społeczne i polityczne⁴. Skupiając się na organizacjach społecznych i politycznych, poglądy polityczne społeczeństwa zależą w pierwszej kolejności od sposobu reklamowania się polityków oraz używanego przez nich sloganu⁵. W 2015 roku po wyborach na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Centrum Badania Opinii Społecznej przeprowadziło sondaż oddanych przez młodzież głosów. Po analizie wyników okazało się, że największą sympatię ludzi młodych (w wieku do 24 roku życia) swoją postawą wzbudził kandydat na prezydenta Paweł Kukiz. Polityk ten podczas przedwyborczych debat swój program prowadził najbardziej afektywnie. Być może dzięki temu uzyskał aż 46% poparcia tej grupy wiekowej spośród wszystkich osób na niego głosujących⁶. Wynik ten okazał się zaskakująco wysoki w porównaniu do elektoratu pozostałych kandydatów.

W dobie XXI wieku ogromny wpływ na poglądy polityczne stanowią wspomniane wcześniej środki masowego przekazu i tworzona przez nie opinia publiczna poszczególnych partii politycznych. Stworzona opinia ma duży wpływ na dalsze funkcjonowanie partii w społeczeństwie. Współcześnie dostrzega się, że emanacja mediów jest coraz większa i zauważa się, że w społeczeństwach dominuje wiedza przez nie przekazywana⁷.

³ T. Żyro, Wstęp do politologii, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 280-283.

⁴ J. J. Wiatr, Świadomość polityczna, [w:] Filipiak T., Silski J. (red.), *Polityka a świadomość społeczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1981, s. 147-150.

⁵ T. Żyro, Wstęp do politologii, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 67-68.

⁶ Komunikat z badań Nr 86/2015, Kim są wyborcy Pawła Kukiza, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2015, s. 2.

⁷ M. Kornacka, *(Nie)uczestnictwo młodzieży w życiu politycznym Polski po 1989 r. Wpływ medialnych kampanii społecznych na aktywność wyborczą młodych Polaków* [w:] Turska-Kawa A. (red.), *Polityka opinii młodych* idee-instytucje-obywatele, Wydawnictwo Remar, Katowice 2012, s. 121, 123.

W zamieszczonej poniżej tabeli zauważa się, że w młodzieżowym środowisku dominują poglądy prawicowe we wszystkich badanych latach (tabela 1). W 1996 roku zgodnie z uzyskanymi danymi młodzież potrafiła bardziej niż współcześnie sprecyzować swoje poglądy. W 2013 roku zgodnie z uzyskanymi danymi aż 72% młodego społeczeństwa nie potrafiło określić swoich przekonań. Wynik ten jest dużo wyższy w porównaniu do lat poprzednich i może być efektem najmniejszego zainteresowania polityką przez młodzież w tym roku. W 2016 roku Centrum Badania Opinii Społecznej przeprowadziło dodatkowe badanie dla osób dorosłych w celu sprawdzenia i porównania poglądów politycznych z poglądami młodzieżowymi. Dzięki tym badaniom spostrzega się, że osoby dorosłe są bardziej zdecydowane i lepiej potrafią sprecyzować swoje polityczne poglądy – tylko 29% osób nie potrafiło konkretnie sprecyzować swoich przekonań politycznych. Wynik ten jest ponad dwa razy mniejszy od deklaracji młodego społeczeństwa, ponieważ tam aż 64% osób nie potrafiło się politycznie określić.

Tabela 1. Poglądy polityczne młodzieży w latach 1996-2016

Poglądy polityczne	1996	1998	2003	2008	2010	2013	2016
Lewicowe	11%	14%	10%	8%	10%	6%	8%
Centrowe	14%	9%	11%	11%	12%	8%	8%
Prawicowe	23%	17%	14%	13%	14%	14%	20%
Trudno powiedzieć	53%	60%	66%	69%	64%	72%	64%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport z badania, Młodzież 2016, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2016

W Polsce największe poparcie młodzieży ma partia Prawa i Sprawiedliwości (5%), następnie według statystyk na drugim miejscu znajduje się partia Wolność Korwina oraz partia Kukiz 15 – Pawła Kukiza (po 4%). Najwięcej osób, prawie 50% deklarujących się w badaniu odpowiedziało, że nie ma partii która by im w zupełności odpowiadała⁸.

⁸ Raport z badania, Młodzież 2016, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2016, s. 78, 81, 84, 107.

2. Zainteresowanie polityką młodzieży w latach 1996-2016

W literaturze przedmiotu wykazuje się, że zainteresowanie polityką wśród młodzieży nigdy nie było wysokie. Osoby młode do działań politycznych odnoszą się dość krytycznie, często percypując ją jako świat *brudny, chaosu* i walki o *stolki*⁹. Młode społeczeństwo nie wierząc w zmiany polityczne najczęściej przyjmuje pasywne w działaniu postawy. Takie postępowanie nie ma żadnego wpływu na podejmowane przez władzę decyzje, ani też nie ogranicza jej działania. Milczenie i bagatelizowanie bieżących spraw politycznych dla władzy staje się jednoznaczne z poparciem ich¹⁰. Centrum Badania Opinii Społecznej odnotowało, że największe zainteresowanie polityką przez polską młodzież miało miejsce w 1996 roku. Wynik zainteresowania w skali procentowej jako zainteresowanie bardzo duże wyniósł wtedy 3%, jako duże 14%, a średnie 52%. W porównaniu do wyników badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej w 2013 roku jest to o 20% większe zainteresowanie w stopniu średnim, o 6% w stopniu dużym i równe w stopniu bardzo dużym. Od 1996 roku do 2003 roku dostrzega się tendencje spadkową z 14% zainteresowania w stopniu dużym do 10% i z 52% do 38% w stopniu średnim (tabela 2).

Tabela 2. Poziom zainteresowania polityką młodzieży w latach 1996-2016

Poziom zainteresowania	Rok						
	1996	1998	2003	2008	2010	2013	2016
Bardzo duży	3%	3%	3%	4%	4%	3%	4%
Duży	14%	8%	10%	9%	10%	8%	13%
Średni	52%	42%	38%	39%	40%	32%	36%
Niski	18%	23%	21%	20%	17%	24%	21%
Żaden	13%	23%	25%	27%	27%	31%	23%
Określił(a)bym to inaczej	0%	1%	3%	2%	2%	2%	3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport z badania, *Młodzież 2016*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2016

⁹ T. Biernat, *Społeczno-kulturowe uwarunkowania światopoglądu młodzieży w okresie transformacji*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2006, s. 199.

¹⁰ Tamże.

Dzięki pracy socjologów zajmujących się badaniami opinii społecznej w Polsce istnieje możliwość sprawdzenia poziomu zainteresowania polityką w różnych szkołach. Po przeanalizowaniu wyników okazało się, że zainteresowanie polityką jest różne w zależności od typu szkoły. W 2013 roku odnotowano, że największe zainteresowanie miało miejsce w liceum ogólnokształcącym i wyniosło wtedy 4% w stopniu bardzo dużym, 9% w stopniu dużym oraz 33% w stopniu średnim. Podobne zainteresowanie polityką w tym roku odnotowano w technikum, liceum profilowanym, zawodowym lub technicznym i wyniosło wtedy 2% w stopniu bardzo dużym, 7% w stopniu dużym i 31% w stopniu średnim. Natomiast najmniejsze zainteresowanie polityką w 2013 roku odnotowano w zasadniczych szkołach zawodowych, gdzie wyniosło ono 2% w stopniu bardzo dużym, 6% stopniu dużym i tylko 20% w stopniu średnim (tabela 3).

Tabela 3. Poziom zainteresowania polityką młodzieży w szkołach w 2013 roku

Poziom zainteresowania w 2013 roku	Liceum Ogólnokształcące	Technikum, liceum profilowane, zawodowe lub techniczne	Zasadnicza szkoła zawodowa
Bardzo duży	4%	2%	2%
Duży	9%	7%	6%
Średni	33%	31%	29%
Niży	25%	22%	20%
Żaden	26%	36%	41%
Określił(a)bym to inaczej	2%	2%	2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport z badania, Młodzież 2016, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2016

W celu porównania poziomu zainteresowania polityką w szkołach, w 2016 roku Centrum Badania Opinii Społecznej przeprowadziło powtórnie to samo badanie. Po przeanalizowaniu wyników okazało się, że zainteresowanie polityką w porównaniu do 2013 roku wzrosło. Poziom zainteresowania w liceum podniósł się z 9% w stopniu dużym do 16% oraz z 33% w stopniu średnim do 36%. W technikum, liceum profilowanym, zawodowym lub technicznym z 2% w stopniu bardzo dużym do 4%, z 7% w stopniu dużym do 12% i z 31% w stopniu średnim do 39%. Jak zauważa się poziom zainteresowania wzrósł również w zasadniczych szkołach zawodowych z 2%

w stopniu bardzo dużym do 6% oraz z 29% w stopniu średnim do 31% (tabela 4).

Tabela 4. Poziom zainteresowania polityką młodzieży w szkołach w 2016 roku.

Poziom zainteresowania w 2016 roku	Liceum Ogólnokształcące	Technikum, liceum profilowane, zawodowe lub techniczne	Zasadnicza szkoła zawodowa
Bardzo duży	4%	4%	6%
Duży	16%	12%	6%
Średni	36%	39%	31%
Nikły	24%	20%	16%
Żaden	19%	23%	33%
Określił(a)bym to inaczej	1%	3%	8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kornacka M., (Nie)uczestnictwo młodzieży w życiu politycznym Polski po 1989 r. Wpływ medialnych kampanii społecznych na aktywność wyborczą młodych Polaków

3. Zaangażowanie polityczne młodzieży

Z raportu Centrum Badania Opinii Społecznej z 2010 roku wynika, że osoby młode najczęściej angażują się w organizacje sportowe (około 15%) i kulturowe (około 10%). Spośród wszystkich badanych najmniej (tylko 1%) osób zadeklarowało czynny udział w stowarzyszeniach o charakterze politycznym¹¹. Rok później, w 2011 roku Centrum Badania Opinii Społecznej przeprowadziła sondaż dotyczący ogólnego nastawienia Polaków do wyborów. Po przeanalizowaniu wyników okazało się, że nastawienie do wyborów w dużym stopniu zależy od wieku badanych. Do powszechnej opinii obywatelskiego obowiązku głosowania, negatywny stosunek wyraziło aż 29% społeczeństwa w wieku 18-24 lat¹². Takie nastawienie może być następstwem braku zaangażowania młodzieży w politykę oraz przyczyną dużej absencji wyborczej społeczeństwa w tym wieku. Nie od dziś przyjmuje się, że uczestnictwo w wyborach jest jedną z najważniejszych

¹¹ K. Szafraniec, *Młodzi 2011*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011, s. 269, 283.

¹² Komunikat z badań BS/118/2011, Czy trzeba chodzić na wybory? Przyczyny absencji wyborczej, s. 2.

cech demokratycznego państwa, przy czym wzrost absencji wyborczej może stanowić duży powód do niepokoju. Zaangażowanie młodych obywateli w życie społeczne i polityczne państwa ma wpływ na dalsze jego losy i jest istotne w tworzeniu nowych ideologicznych programów partyjnych¹³.

W 2015 roku tuż po wyborach do Sejmu i Senatu Centrum Badania Opinii Społecznej podjęło się kolejnych analiz. Celem badań było wskazanie motywów niegłosowania w wyborach parlamentarnych 2015 roku. Po przeanalizowaniu ogółu deklaracji społeczeństwa okazało się, że aż 41% osób młodych (w wieku 18-24) wstrzymało się od głosu. W skali wszystkich osób oddających głos, ta grupa wiekowa stanowiła tylko 9%, co oznaczało wysoką absencję wyborczą wśród najmłodszych. W badaniu tym rozpytano Polaków również o przyczynę nieobecności na wyborach. W odpowiedzi na zadawane przez socjologów pytania spośród wszystkich badanych (zarówno osób młodych jak i dorosłych), najwięcej osób niegłosujących – 15.5% stwierdziło, że nie było na kogo głosować, 15.1% usprawiedliwiało swoją nieobecność chorobą, 11.1% deklaroowało pobyt poza miejscem zamieszkania, a 8.4% uznało, że nie głosują bo i tak nic się w państwie przez to nie zmieni¹⁴.

Podsumowanie

Dzięki pracy socjologów zajmujących się badaniem opinii życia codziennego polskiego społeczeństwa i udostępnionym badaniom przez Fundację Centrum Badania Opinii Społecznej dostrzega się, że współcześnie młodzi nie interesuje się światem politycznym oraz nie wiąże życiowych planów z polityką. Z analizy zamieszczonych badań wynika, że mamy do czynienia z pokoleniowym spadkiem świadomości politycznej młodego społeczeństwa. Powodem takiej postawy, to jest braku zaangażowania, bierności politycznej oraz niechęci udziału w wyborach, może być niska świadomość polityczna i alienacja młodego społeczeństwa. Alienacja to przede wszystkim odczucie przez jednostki wyobcowania, absurdu i bezsilności, co wynikać może z braku poczucia wpływu na środowisko i otoczenie. Jak wykazuje się w literaturze wzrost alienacji młodego społeczeństwa jest silnie utożsamione z niską aktywnością polityczną¹⁵. Z kolei na

¹³ M. Kornacka, (Nie)uczestnictwo młodzieży w życiu politycznym Polski po 1989 r. Wpływ medialnych kampanii społecznych na aktywność wyborczą młodych Polaków, [w:] Turska-Kawa A. (red.), *Polityka w opinii młodych idee-instytucje-obywatele*, Wydawnictwo Remar, Katowice 2012, s. 121, 123.

¹⁴ Komunikat z badań Nr 161/2015, *Motywy niegłosowania*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2015, s. 2-4.

¹⁵ J. Piotrkowski, M. Żemojtel-Piotrkowska, *Wizja świata społecznego a aktywność polityczna młodzieży*:

świadomość polityczną, jak wspomniano wyżej wpływ ma szereg różnych czynników. W przypadku młodzieży głównym czynnikiem odpowiadającym za stopień zainteresowania polityką jest sposób przekazywania wiedzy w szkołach. Na powyższych badaniach dostrzega się, że największe zainteresowanie polityką deklarują osoby uczące się w technikum i liceum, a najmniejsze w szkołach zawodowych – stwierdzenie to dotyczy zarówno roku 2013 jak i 2016 (tabela 3 i 4).

Fakt spadku zainteresowania młodych obywateli polityką, jak stwierdzono w literaturze jest następstwem braku czasu - młodzież w szczególności skupia się na swoim życiu, na kształceniu się oraz na znalezieniu ambitnej i dobrze płatnej pracy, a dopiero później ingeruje w mniej istotne dla niej sprawy polityczne¹⁶.

Bibliografia

1. Biernat T., Społeczno-kulturowe uwarunkowania światopoglądu młodzieży w okresie transformacji, Wydawnictwo UMK, Toruń 2006.
2. Bremond A., Couet J. A., Davie A., Kompendium wiedzy socjologii, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
3. Didier J., Słownik filozofii, Wydawnictwo Książnica, Katowice 1992, 1995.
4. Kornacka M., (Nie)uczestnictwo młodzieży w życiu politycznym Polski po 1989 r. Wpływ medialnych kampanii społecznych na aktywność wyborczą młodych Polaków, [w:] Turska-Kawa A. (red.), Polityka w opinii młodych idee-instytucje-obywatele, Wydawnictwo Remar, Katowice 2012.
5. Piotrkowski J., Żemojtel-Piotrkowska M., Wizja świata społecznego a aktywność polityczna młodzieży: raport z badań, [w:] A. Łukasik, B. Danieluk, (red.), Spotkania z psychologią społeczną. Tom 2, Wydawnictwo Olech, Lublin.
6. Szafraniec K., Młodzi 2011, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.
7. Szafraniec K., Dojrzewający obywatele dojrzewającej demokracji, o stylu politycznej obecności młodych, Instytut Obywatelski, Warszawa 2012.

raport z badań, [w:] A. Łukasik, B. Danieluk, (red.), Spotkania z psychologią społeczną. Tom 2, Wydawnictwo Olech, Lublin, s. 115-132.

¹⁶ K. Szafraniec, Dojrzewający obywatele dojrzewającej demokracji, o stylu politycznej obecności młodych, Instytut Obywatelski, Warszawa 2012, s. 26-27.

8. Wiatr J. J., Świadomość polityczna, [w:] Filipiak T., Silski J. (red.), *Polityka a świadomość społeczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1981.
9. Żyro T., *Wstęp do politologii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
10. Komunikat z badań Nr 86/2015, *Kim są wyborcy Pawła Kukiza*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2015.
11. Komunikat z badań Nr 161/2015, *Motywy niegłosowania*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2015.
12. Komunikat z badań BS/118/2011, *Czy trzeba chodzić na wybory? Przyczyny absencji wyborczej*.
13. Raport z badania, *Młodzież 2016*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2016.

Abstract

Daria Salata-Pałka

**Assessment of the level of political knowledge of young people
in sociological terms in the years 1996-2016**

The above article is an attempt to describe the level of political knowledge of Polish youth from 1996 to 2016. On the basis of the research carried out by the Public Opinion Research Center, the first part of the article describes the political views of young people. Next, the level of interest and the level of political involvement of youth in the years 1996-2016 were estimated. After analyzing all the results, it was found that Polish young people are less interested in political life than in previous years.

Key words: politics, youth, political interest

*Daria Salata-Pałka*¹

Pozycja i zadania polskiej policji w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie pracy policji oraz jej pozycji w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego. W pierwszej kolejności, w artykule podjęto próbę przybliżenia historii powstania ówczesnej policji. Następnie podjęto próbę odpowiedzi na pytania związane z tematem i dotyczące m. in roli jaką odgrywa policja w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego, wpływu współpracy międzynarodowej policji na poczucie bezpieczeństwa ludności w państwie oraz oceny jej działalności przez społeczeństwo. Dodatkowo w artykule przybliżono ustawowe zadania policji oraz jej uprawnienia, które wynikają z międzynarodowej współpracy. Wspomniano również na czym polega Europol i Interpol oraz jakie możliwości są z tym związane. W dalszej części tekstu przedstawiono w oparciu o wyniki badań udostępnione przez Centrum Badania Opinii Społecznej różnicę poczucia bezpieczeństwa społeczeństwa w państwie na przełomie ostatnich 18 lat oraz jego ocenę na temat działalności współczesnej policji.

Słowa kluczowe: *Policja, formacja, bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo międzynarodowe, współpraca policyjna*

¹ Doktorantka, kierunku *nauki o polityce*
Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk Społecznych

Wstęp

Każde państwo dąży do zapewnienia bezpieczeństwa obywateli i w tym celu tworzy różne organizacje, które na podstawie zasad określonych prawem intensywnie nad tym pracują. Do tych instytucji w Polsce zalicza się m. in. straż pożarną, siły zbrojne RP, policję oraz inne służby ratunkowe, które jak się przyjęło są odpowiedzialne za inne bezpieczeństwo². Artykuł skupia się głównie na organizacji Policji oraz jej zadań w skali międzynarodowej. Formacja ta przed wejściem w życie Ustawy o Policji funkcjonowała pod wieloma różnymi nazwami, najpierw jako Milicja Ludowa PPS i Policja Komunalna, później jako Policja Państwowa i Milicja Obywatelska, aż w końcu na początku 1990 roku jako Policja. Do jej zadań zawsze należała ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Na wstępie należy zaznaczyć, że Ilekroć mówi się o bezpieczeństwie to słowo nie ogranicza się tylko do jednego znaczenia, ponieważ w literaturze wyróżnia się jego kilka rodzajów, m. in. bezpieczeństwo polityczne, bezpieczeństwo militarne, bezpieczeństwo ekonomiczne, bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo kulturowe, bezpieczeństwo ideologiczne, bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo zewnętrzne, bezpieczeństwo wewnętrzne³.

Niemniej jednak należy zauważyć, że każde jego naruszenie bez względu na charakter jest konsultowane w pierwszej kolejności z formacją policji, co stanowi o jej ważności.

² B. Wiśniewski, *System Bezpieczeństwa Państwa, Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wydział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2013, s. 38.

³ Tamże, s. 31.

1. Historia powstania policji

Formacja policyjna do 1919 roku funkcjonowała pod nazwą Milicji Ludowej PPS (Polskiej Partii Socjalistycznej), która działała pod nadzorem Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego. Po podpisaniu przez niego dekretu, Milicja Ludowa PPS miała stać się formacją o charakterze wojskowym. W związku z jej powstaniem wszystkie działające w państwie służby porządkowe - ochotnicze i obywatelskie, poza organami policji samorządowej zostały rozwiązane⁴. W 1919 roku Naczelnik Państwa podpisał kolejny dekret, zgodnie z którym powstała nowa formacja - Policja Komunalna. Tworzenie korpusu tej służby zajęło 3 miesiące i skończyło się dopiero w kwietniu 1919 roku. Wraz z jej powstaniem rozwiązano kolejne organizacje porządkowe. Wówczas w państwie pozostały dwie formacje, które już w marcu na terenach byłego Królestwa Polskiego zaczęły przekształcać się w nowo powstałą służbę Policji Komunalnej. Zarządzone przez władzę zmiany stały się przyczyną pierwszych konfliktów służb porządkowych i doszło nawet do kilku starć pomiędzy nimi. W wyniku tego MSW (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych) ograniczyło wpływy działalności Milicji Ludowej w państwie i odesłało ją do pełnienia służby w wojskowych garnizonach. Funkcjonariusze Milicji za zgodą MSW mogli przechodzić do Policji Komunalnej, gdzie dalej pełnili służbę porządkową⁵. Po wydarzeniach związanych z ciągłymi konfliktami władze w państwie chciały jak najszybciej stworzyć jednolitą formację, wskutek czego powstała kolejna formacja - PP (Policja Państwowa). Podobnie jak współcześnie do jej podstawowych zadań należało utrzymywanie porządku i bezpieczeństwa publicznego, które wtedy regulowały przepisy ustawy z dnia 24 lipca 1919 roku o Policji Państwowej. Od 1919 roku formacja ta była podzielona na komendy okręgowe i powiatowe oraz na komisariaty i posterunki. Komendy okręgowe odpowiadały współczesnym komendom wojewódzkim i łączyły kilka, czasem nawet kilkanaście komend powiatowych. Od momentu powołania Policji Państwowej do 1925 roku powstało 16 takich okręgów i zgodnie z art. 5 wyżej wymienionej ustawy, obok każdego był tworzony urząd śledczy, który jak stwierdzono był przeznaczony do dochodzenia popełnionych przestępstw. Natomiast, jeżeli chodzi o problemy, które powstały w bieżącym życiu społeczeństwa – podobnie jak współcześnie regulowały wchodzące w tym czasie zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i roz-

⁴ A. Misiuk, *Historia policji w Polsce. Od X wieku do współczesności*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 96-97.

⁵ Tamże, s. 99.

kazy wydawane przez Komendanta Głównego Policji⁶. W czerwcu 1924 roku powołano nowy pion – Policji Policyjnej, który miał zajmować się m. in. zwalczaniem ruchu komunistycznego i politycznego szpiegostwa. Z uwagi na liczne konflikty pomiędzy nowo powstałym pionem policyjnym, a administracją i policją mundurową, już dwa lata później rozpoczęto rozwiązywanie go, które trwało aż do 1939 roku. W międzyczasie w 1928 roku Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej 8 marca podpisał nowe rozporządzenie. Z rozporządzenia wynikać miało, że oprócz dotychczasowych obowiązków policja również musiała współpracować z jednostkami wojskowymi⁷. Następnie 10 września 1939 podczas wojny polsko-niemieckiej w życie wprowadzono kolejne rozporządzenie, na mocy którego rozpoczął się zupełny proces militaryzacji formacji. Zgodnie z tym Polskiej Policji zostały przypisane zadania leżące w zakresie działań żandarmerii wojskowej⁸. W 1944 roku rozwiązano Polską Policję i zaczęto formować nowy organ porządkowy - Milicję Obywatelską. Nowa powstała formacja dzieliła się na trzy oddziały, pierwszym była Służba Zewnętrzna zajmująca się m. in. organizacją i nadzorem, drugim była Służba Śledcza zajmująca się głównie walką z przemytem, handlem, kradzieżami i oszustwami oraz trzecim Szkoleniowo-Politycznym, skupiającym się w szczególności na szkoleniach podległych funkcjonariuszy. Tak przedstawiona Milicja Obywatelska funkcjonowała do 1989 roku. Rok później w efekcie zmian gospodarczych państwa nastąpiła kolejna i ostatnia transfiguracja służb porządkowych. W związku z tymi zmianami na mocy ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 roku powstała ówczesna Policja.

2. Ogólna charakterystyka Policji

Zgodnie z art. 1 ustawy o Policji tworzy się ją (...) jako umundurowaną i uzbrojoną formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego⁹. W skład Policji wchodzi jednostki organizacyjne tj. Komenda Główna Policji, Centralne Biuro Śledcze, Biuro Spraw Wewnętrznych, Komendy Wojewódzkie, Komenda Stołeczna, Szkoły Policji oraz Centralne Laboratorium Kryminalistyczne. Policja jest formacją, której głównym

⁶ G. Perz, *Wybrane zagadnienia historii policji*, Wydział Wydawnictw i Poligrafii Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Legionowo 2013, s. 7.

⁷ A. Misiuk, *Historia policji w Polsce. Od X wieku do współczesności*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 110.

⁸ Tamże, s. 150.

⁹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r., o Policji (Dz. U. z 2017 r., poz. 2067 z późn. zm.), art. 1 ust. 1.

zadaniem jest służba społeczeństwu w celu ochrony jego najważniejszych wartości życia i zdrowia, a także ochrona mienia publicznego, zapewnienie spokoju i bezpieczeństwa państwa, ujawnianie popełnionych przestępstw i wykroczeń, karanie ewentualnych sprawców oraz podejmowanie wszelkich działań, w celu zapobieżenia wybryków zabronionym prawem. Ponadto do zadań policji należy zabezpieczenia miejsc zdarzenia i prowadzenie dokumentacji z każdej przeprowadzonej czynności¹⁰. Zrealizowanie powyższych zadań jest możliwe dzięki uprawnieniom, które zostały przypisane tej formacji, ich szczegółowy zakres został określony w artykułach: 15, 15a, 15d, 15e, 15f, 15g Ustawy o Policji¹¹.

Policja wykonując wszystkie należące do niej zadania odgrywa ważną rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego, zapewniając przy tym mieszkańcom państwa poczucie pewności i obronności. Ponadto w literaturze przedmiotu uznaje się ją za środek administracyjno-prawny, który ważną rolę odrywa również w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego poprzez prowadzenie działań zmierzających do zapobiegania wystąpieniu zdarzeń o charakterze terrorystycznym¹².

3. Współpraca międzynarodowa Policji

Współpraca międzynarodowa służb polega na wzajemnej pomocy w realizacji zadań związanych z ujawnianiem i zapobieganiem czynów zabronionych prawem. Szczegóły współpracy pomiędzy państwami będącymi w Unii Europejskiej określa trzecia część Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w V tytule *Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości*¹³. Zgodnie z art. 88 wyżej wymienionego aktu prawnego, współpraca służb państw członkowskich Unii Europejskiej jest możliwa dzięki pracy Europolu. Europol jest to Urząd Policji, który wzmacnia międzynarodową działalność policyjną m. in. w zakresie zapobiegania oraz eliminowania przestępczości związanej z polityką Unii Europejskiej i terroryzmem¹⁴. Dodatkowo oprócz Europolu funkcjonuje Interpol – Międzynarodowa Organizacja Policji. Dzięki tej organizacji policja ma dostęp do baz danych o charakterze globalnym, co wzmacnia walkę z przestępczością, szczególnie

¹⁰ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r., o Policji (Dz. U. z 2017 r., poz. 2067 z późn. zm.), art. 1 ust. 1, pkt 2.

¹¹ Tamże, art. 15, 15a, 15d, 15e, 15g.

¹² A. Włodkowska-Bagan, *Wymiary polityczny i militarny bezpieczeństwa Polski*, [w:] M. Pietraś, K. A. Wojtaszyk, (red.), *Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego*, Oficyna Wydawcza ASPRA-JR, Warszawa 2016, s. 89.

¹³ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r., nr 90, poz. 864/2).

¹⁴ Tamże, art. 88.

gdy chodzi o namierzenie przestępców pochodzących z krajów nie należących do Unii Europejskiej. W skład Interpolu oprócz państw Unii Europejskiej wchodzi również inne państwa, obecnie jest ich 196¹⁵. Kooperacja policyjna została uregulowana również wskutek umowy z Schengen, która tak samo jak traktat zobowiązuje polską policję do współpracy z policją zagraniczną. W związku z tym porozumieniem, każda organizacja policyjna określonego państwa, na wniosek innej organizacji policyjnej ma obowiązek udzielenia jej niezbędnej pomocy oraz żądanej informacji potrzebnej do rozwiązania problemu. Dodatkowo państwa członkowskie mają prawo komunikować się i przekazywać sobie ważne informacje dotyczące aktualnych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa oraz udzielać niezbędnych wskazówek leżących w zakresie m. in. prewencji ogólnej. Szczególnym następstwem porozumienia z Schengen jest posiadanie internacjonalnych uprawnień operacyjnych, przez co funkcjonariusze mają możliwość sprawdzenia osób podejrzanych o popełnianie czynów zabronionych prawem. Ponadto funkcjonariusze podczas pościgu za taką osobą mają prawo przekroczyć granicę Polski i kontynuować go na terytorium innego państwa (należącego do Schengen). Kolejnym ważnym detalem dla bezpieczeństwa państwa jest międzynarodowa współpraca policyjna w zakresie zwalczania handlu narkotykami, a w szczególności ich przemytem¹⁶. Współpraca pomiędzy państwami należącymi do Schengen jest ułatwiona dzięki systemowi, który został utworzony w związku z zawartym porozumieniem. W Systemie Informacyjnym Schengen (SIS) każdy policjant może sprawdzić osobę oraz przedmioty pod kątem ich notowań w przeszłości oraz poszukiwań. Może okazać się, że osoba, która przekroczyła polską granicę jest poszukiwana przez władzę innego państwa i dzięki pracy tego systemu będzie możliwe szybkie rozpoznanie i ujęcie potencjalnego sprawcy. To samo dotyczy się również przedmiotów, które mogą pochodzić z przestępstwa kradzieży i w związku z tym są poszukiwane przez swoich pierwotnych właścicieli. W bazach tego systemu widnieją również informacje o nakazie wzmożonej ochrony poszczególnych osób oraz informację o osobach zaginionych¹⁷.

Wszystkie wyżej wymienione prawa w ramach międzynarodowej współpracy przyczyniają się do efektywnego zapobiegania i wykrywania przestępstw, dzięki czemu mieszkańcy państwa czują się w Polsce z roku na

¹⁵ M. Lorek, *Międzynarodowa współpraca policji kryminalnych w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, [w:] A. Babiński, M. Jurgilewicz, N. Malec (red.), *Państwo Prawo Bezpieczeństwo* tom II, Wydawnictwo Wyższej Szkoły w Szczytnie, Szczytno 2015, s. 81-83.

¹⁶ W. Czapliński, A. Serzysko, *Współpraca w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych w Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawcza ASPRA-JR, Warszawa 2017, s. 27-31.

¹⁷ Tamże, s. 32-33.

rok coraz bezpieczniej. Postawioną tezę potwierdza wynik badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej (tabela 1 i 2)¹⁸, który jasno wskazuje na zmniejszającą się obawę społeczeństwa przed wystąpieniem przestępstwa. Po przeanalizowaniu wyników okazało się, że lęk społeczeństwa przed wystąpieniem przestępstwa zmniejszyła się prawie o połowę, z 67% na 38%. Najmniejszą obawę odnotowano w 2016 roku i wynosiła ona 37%, a największą w 2000 roku – 67%. Dzięki uzyskanym wynikom badań zauważono, że formacja policji odgrywa istotną rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego państwa. Zgodnie z ustawą, policja jest formacją, która stoi na straży bezpieczeństwa, a więc należy przyjąć, że zmniejszający się wynik obaw społeczeństwa jest efektem jej ciężkiej pracy. Odnotowana regularna tendencja spadkowa oraz wzrost poczucia bezpieczeństwa w państwie rokuje na dalsze zmiany ku lepszemu w jego rozwoju.

Tabela 1. Obawa Polaków przed wystąpieniem przestępstwa w latach 2000-2009

Czy obawia się Pan(i) wystąpienia przestępstwa?	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tak (%)	67	65	66	59	63	51	55	54	59	58
Nie (%)	31	34	32	39	36	45	43	44	40	41
Trudno stwierdzić (%)	2	1	2	2	1	3	2	2	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Komunikat z badań Nr 61/2018, Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenia przestępczością, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2018.*

¹⁸ Komunikat z badań Nr 61/2018, Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenia przestępczością, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2018, s. 4.

Tabela 2. Obawa Polaków przed wystąpieniem przestępstwa w latach 2010-2018

Czy obawia się Pan(i) wystąpienia przestępstwa?	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tak (%)	46	37	39	39	45	48	37	38	38
Nie (%)	53	61	59	60	53	49	62	60	60
Trudno stwierdzić (%)	1	2	2	1	2	3	1	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Komunikat z badań Nr 61/2018, *Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenia przestępczością*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2018.

4. Ocena działalności Policji w latach 2010 – 2017

Na ocenę działalności formacji Policyjnej składa się kilka czynników, jednym z najważniejszych jest istota spełnionej potrzeby poczucia bezpieczeństwa człowieka, która z kolei ma kluczowy wpływ na wydaną przez niego ocenę. Przez potrzebę bezpieczeństwa rozumie się poczucie go m. in. w domach, w szkołach, w pracy, a także w innych miejscach publicznych, np. w trasie lub na wakacjach. Od spełnienia tych potrzeb zależy stopień eskalacji społeczeństwa w państwie oraz jego pozytywne nastawienie do działających służb porządkowych¹⁹. W Polsce przez ostatnie 8 lat systematycznie badano stosunek społeczeństwa do działających służb i po analizie zebranych wyników z lat 2010 - 2017 przez Centrum Badania Opinii Społecznej – CBOS, zwykle zauważa się pozytywny do nich stosunek (tabela 2)²⁰. Na podstawie zebranych wyników najwięcej osób korzystnie oceniło działalność Policji w kwietniu 2010 roku, uznając ją w 73% za działalność dobrą. W związku z tym zakłada się, że potrzeba bezpieczeństwa została spełniona co najmniej u połowy osób zamieszkujących na badanym terenie. Niestety pomimo, że z roku na rok w Polsce jest coraz bezpieczniejszą (patrz tabela 1

¹⁹ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wydawnictwo Akademickie i Literackie Wojciech Butkiewicz, Warszawa 2016, s. 23.

²⁰ Komunikat z badań Nr 76/2017, *Opinie o działalności policji, prokuratury, sądów i Rzecznika Praw Obywatelskich*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2017, s. 1-2.

i 2) odnotowuje się w dalszych latach spadek pozytywnego nastawienia Polaków do jej działań. Najgorzej działalność służb mundurowych oceniono w marcu 2013 roku, wtedy wynik pozytywnego nastawienia do tej formacji spadł o 16% i wyniósł tylko 57% na tle ogółu osób badanych. Po analizie zgromadzonych odpowiedzi zauważono, że stopień zamożności oraz wiek wśród osób badanych ma istotny wpływ na wynik całego testu – osoby, które źle oceniają jej działalność to głównie osoby w młodym wieku (od 18 do 24 lat) oraz inne, które według badań znajdują się w ciężkiej sytuacji materialnej. Natomiast osoby wyrażające przychylne zdanie do czynności prowadzonych przez Policję to głównie osoby zamożne i wykształcone.

Tabela 3. Ocena społeczeństwa na temat działalności policji

Ocena działalności	2010			2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017	
	IV	VI	IX	III	IX	III	IX	III	IX	III	IX	III	IX	III	IX	III	VI
Dobra (%)	73	72	71	69	72	71	68	57	66	67	66	65	69	72	72	70	62
Zła (%)	19	19	21	18	20	19	22	29	23	22	22	22	18	16	17	16	25
Trudno powiedzieć (%)	8	9	8	13	8	10	10	12	11	11	12	13	13	12	11	14	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Komunikat z badań, Opinie o działalności policji, prokuratury, sądów i Rzecznika Praw Obywatelskich, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2017.

Podsumowanie

W Polsce na przełomie ostatnich 18 lat zauważono stanowczy spadek liczby przestępstw, dzięki temu Polacy uważają, że żyją w bezpiecznym państwie. Jak wcześniej wspomniano jest to zasługa ciężkiej pracy służb, które dokładają wszelkich starań, aby te poczucie bezpieczeństwa zostało spełnione. Odpowiadając na zadane pytania stwierdzono, że Policja odgrywa istotną rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego jak i bezpieczeństwa międzynarodowego. Potwierdzają to m. in. wyniki badań udostępnionych przez Centrum Badania Opinii Społecznej, w których odnotowano pozytywne nastawienie ponad połowy osób badanych do działalności

policji oraz spadek o prawie połowę obawy społeczeństwa przed wystąpieniem przestępstwa. Zwiększające się poczucie bezpieczeństwa w kraju z pewnością wpłynie korzystnie na rozwój państwa w skali nie tylko narodowej, ale i globalnej.

Bibliografia

1. Czapliński W., Serzysko A., *Współpraca w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych w Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2017.
2. Komunikat z badań Nr 76/2017, *Opinie o działalności policji, prokuratury, sądów i Rzecznika Praw Obywatelskich*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2017.
3. Komunikat z badań Nr 61/2018, *Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenia przestępczością*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2018.
4. Lorek M., *Międzynarodowa współpraca policji kryminalnych w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, [w:] A. Babiński, M. Jurgilewicz, N. Malec (red.), *Państwo Prawo Bezpieczeństwo* tom II, Wydawnictwo Wyższej Szkoły w Szczytnie, Szczytno 2015.
5. Misiuk A., *Historia policji w Polsce. Od X wieku do współczesności*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
6. Perz G., *Wybrane zagadnienia historii policji*, Wydział Wydawnictw i Poligrafii Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Legionowo 2013.
7. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r., nr 90, poz. 864/2).
8. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r., o Policji (Dz. U. z 2017 r., poz. 2067 z późn. zm.),
9. Urban A., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wydawnictwo Akademickie i Literackie Wojciech Butkiewicz, Warszawa 2016.
10. Wiśniewski B., *System Bezpieczeństwa Państwa, Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wydział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2013.
11. Włodkowska-Bagan A., *Wymiary polityczny i militarny bezpieczeństwa Polski*, [w:] M. Pietraś, K. A. Wojtaszyk, (red.), *Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2016.

Abstract

Daria Salata-Pałka

**Position and tasks of the polish police in the system
of internal and international security**

The purpose of this article is to present the work of the police and its position in the system of internal and international security. The first article attempts to present the history of the police, and then attempts were made to answer questions related to the topic, including the role of the police in the internal security system, the impact of international police cooperation on the state's security and the assessment of its activities by society. In addition, the article presents the statutory tasks of the police and its powers, which result from international cooperation. It also mentions what is Europol and Interpol and what possibilities are associated with it. In the further part of the text, the differences between the feeling of security of the society in the country at the turn of the last 18 years and its assessment of the activities of the modern police are presented on the basis of the results of the research made available by the Center for Public Opinion Research.

Key words: Police, formation, internal security, international security, police cooperation